

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Klasická a autorská pohádka v mateřské škole

Vypracovala : Jana Tišerová

Vedoucí práce : Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích, na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz. provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 12. 3. 2016

Jana Tišerová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce, Mgr. Evě Svobodové, za odborné vedení, podnětné rady a nápady. Dále děkuji kolegyním v MŠ za vstřícnost při realizaci mého projektu.

ABSTRAKT

Cíl: Cílem mé práce je zjistit, které formy pohádkových příběhů jsou dětem předškolního věku nejbližší. Mou snahou je zmapovat, ke kterým stylům pohádkového vyprávění se děti rády vracují.

Řešení: Pro své šetření jsem využila kvalitativní metodu rozhovorů s dětmi nad přečtenou pohádkou. Průběžně jsem využívala metodu zúčastněného pozorování při sledování zájmu o výtvarnou složku knih. Následně děti zvolily nejoblíbenější tituly. V této fázi byla opět využita metoda zúčastněného pozorování.

Výsledky: Provedeným výzkumem jsem zjistila, že klasická pohádka je nezastupitelným prvkem při rozvoji dítěte. Je však nutno předkládat ji dětem ve srozumitelné jazykové formě. Velice vhodný je doprovod ilustrací k ději. Autorská pohádka má na děti výrazný vliv a proto je nutno volit témata v odpovídající kvalitě. Oba druhy pohádek jsou pro správný vývoj rozumové, emoční či mravní složky osobnosti dítěte nepostradatelným faktorem a jsou pro děti zajímavé a podnětné.

Přínos práce: Výsledky této práce umožňují organizovat a realizovat činnosti v MŠ způsobem, který je pro děti vhodný a přínosný. Ukazuje cestu, jak zacházet s pohádkovým žánrem v edukaci předškolních dětí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Klasická pohádka, autorská pohádka, četba, kniha, dětská literatura, pohádkové postavy, fantazie

ABSTRACT

Aim: My thesis shall reveal which form of fairy-tales is the favourite one for preschool children. My effort is to find out which styles of fairy –tales children return to.

Solution: I applied qualitative method of interviewing children about the read fairy-tale for my survey. Continually, I used the method of participant observation while monitoring the interest in artwork contained in books. Subsequently, children selected the favourite books. The method of participant observation was applied again in this part.

Results: Through the realized survey, I found that a classic fairy-tale is an unsubstitutable element in children development. However, it must be presented in such a language form which is comprehensible for children. Illustrations accompanying the story are very useful. Author’s fairy-tale affects children very significantly so it is necessary to choose topics of appropriate quality. Both types of fairy-tales are indispensable factors for proper development of intellectual, emotional and ethical part of child’s character and they are interesting and stimulating for children.

Benefits of the thesis: The results of the thesis allow organizing and realizing activities in nurseries in a way that is suitable and valuable for children. It shows the way how to handle the fairy-tale genre within education for preschool children.

KEY WORDS

Classic fairy-tale, author’s fairy-tale, reading, book, children literature, fairy-tale figures, fantasy

OBSAH

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. Vývoj pohádek a jejich postavení v dětské literatuře.....	9
2. Lidová pohádka.....	10
2.1. Druhy lidové pohádky.....	12
2.1.1. Kouzelná pohádka.....	12
2.1.2. Zvířecí pohádka.....	12
2.1.3. Novelistická pohádka.....	14
3. Autorská pohádka.....	14
3.1. Druhy autorské pohádky.....	15
3.1.1. Autorská pohádka podle lidových látek a motivů.....	15
3.1.2. Moderní autorská pohádka.....	15
4. Význam pohádek pro děti předškolního věku.....	16
5. Rizika působení pohádek v předškolním věku.....	17
6. Význam četby a dětské knihy.....	18
7. Osobnost pedagoga ve vztahu k literární výchově a způsoby předkládání pohádek dětem v MŠ.....	20
PRAKTICKÁ ČÁST.....	22
1. Četba a rozhovory s dětmi.....	23
1.1. Pohádky.....	23
1.2. Špalíček pohádek a říkadel.....	25
1.3. Pohádkový dědeček.....	28
1.4. Povídání o pejskovi a kočičce.....	32
1.5. Pohádky skřítků Medovníčka a Barvínka.....	38

1.6. Štaflík a Špagetka.....	44
1.7. Pohádky o Pořádníčkoví.....	48
1.8. Strašidlo Doudlo.....	53
1.9. Pavouček Provazníček.....	56
1.10. Sněhulácké pohádky.....	59
1.11. Jája a Pája.....	62
1.12. Lumpíček a Rošťanda.....	65
2. Vyhodnocení.....	68
3. Diskuze.....	71
4. Závěr.....	72
Použité zdroje.....	74
Přílohy.....	77

Úvod

Důvodem mého výběru tématu ke zpracování v bakalářské práci je zájem o zjištění stavu zájmu dětí v oblasti četby pohádek.

Při své práci v mateřské škole se bohužel velmi často setkávám s následky absence předčítání dětem. Soudím, že se některé děti setkávají s četbou dětské literatury právě pouze v mateřské škole. Současná doba s sebou nese mnoho výhod a pozitiv, které ale vytlačují do pozadí tradiční prvky, významné pro výchovu a rozvoj dětí. Mezi ně patří i pravidelné předčítání. Na rodiče jsou kladeny vysoké pracovní nároky a jsou časově zaneprázdněni a fyzicky i psychicky vyčerpaní. Další variantou je, že dospělí přijali za svůj takový životní styl, který vyhovuje právě jim a nedílné součásti výchovy svých dětí nezapojují do pravidelných činností. Ať již je důvod jakýkoli, faktem je, že lze zaznamenat velký úpadek v četnosti domácího předčítání dětem.

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla pracovat s klasickou a autorskou pohádkou v naší mateřské škole. Mým cílem je zjistit, které pohádkové formy jsou dětem nejbližší, se kterými se již setkaly, které jsou pro ně zajímavé či naopak. Zajímá mne také výběr dětí v oblasti oblíbenosti postav. Dále chci zjistit, zda jsou děti schopny pochopit morální aspekty příběhů.

Pamatuji si, jak jsem jako dítě poslech četby pohádek milovala. Kniha je v mém životě nezastupitelným faktorem. Jedná se o zdroj vědomostí a informací. Má moc aktivovat lidskou fantazii a s její pomocí člověk může prožívat děje a příběhy, které posouvají jeho osobnost a citění. Kniha dokáže rozesmát a pobavit, ale také poučit a přispět ke stavbě úspěšné budoucnosti jedince.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vývoj pohádek a jejich postavení v dětské literatuře

Skutečností je, že pohádka stále zaujímá přední pozici v čtenářském a posluchačském výběru dětí. Pro děti předškolního a mladšího školního věku má nezastupitelný význam. Potřebám, zájmům a mentalitě dětského posluchače či čtenáře, svými zájmovými předpoklady odpovídá nejlépe.

Jak uvádí Gebhartová (1987), vedle říkadla je pohádka druhým žánrem, bez kterého si nelze představit literaturu pro děti. Jedná se o žánr prověřený staletími. Autorka nazývá pohádku tzv. světoběžnicí, jelikož v různých zemích se s obměnami vyskytuje řada stejných motivů, dějových zápletek či jednajících postav.

Toman (1992) upřesňuje, že její původní vzniklá verze v podobě tzv. báchorky, byla určena dospělým čtenářům. Byla jedním ze základních prozaických stylů v rámci lidové slovesnosti. Součástí intencionální tvorby pro děti se stala postupným žánrovým vývojem. Na tom se podílely autorské literární adaptace. Toman dále uvádí, že výstup na stabilní místo na žebříčku oblíbenosti a stálosti tohoto žánru nebyl bez překážek a potíží. V historii bylo nutno tento žánr několikrát obhajovat a přesvědčovat o vhodnosti pro četbu dětí. Proběhlo několik období, kdy se vyhrcovaly ostré odborné polemiky a diskuse. Odpůrci pohádkového žánru argumentovali odpoutáním čtenáře či posluchače od skutečné reality a vyčítali fantazijní a feudální obsah. Byli přesvědčeni o neochotě konzumentů pohádek účastnit se na aktuálním politickém, sociálním a národním dění. V kontextu s dětským čtenářem přeceňovali funkci pohádky ve směru výchovy a poznání.

Otakar Chaloupka (1976) sdílí názor, že se jedná o epické vyprávění, povětšinou prozaické se značným obsahem fantazijních prvků. Jedná se o jeden ze specifických způsobů osvojování si světa. Pohádku považuje za zdroj vlivů působících na osobnost dítěte. Mezi ně řadí emocionální sílu, bohatství jazyka či smysl pro bazální lidské hodnoty.

Svobodová, Švejsová (2011) uvažují o pohádce jako o fantastickém příběhu ověřeném generacemi. Pohádkové příběhy nepovažují za pravdivé ani lživé.

Jedná se o ustálení příběhu v optimální podobě následkem opakované interpretace. Dle autorek má pohádka své náležitosti, mezi něž patří přítomnost napětí a zaslouženého vítězství dobra nad zem.

V současnosti se pohádkový žánr rozděluje do tří skupin. Jedná se o pohádku lidovou, pohádku autorskou dle lidových látek a autorskou moderní pohádku.

2. Lidová pohádka

Michal Černoušek (1990) označuje lidovou pohádku za nadčasový jev. Přetrvává po generace, aniž by omšela nebo se vytratila.

Dle Gebhartové (1987) lze za lidové pokládat takové pohádky, které vznikaly na základě odposlouchaných látek, či takových, jež byly zapsány folkloristy (např. B. Němcová, K. J. Erben, V. Říha).

Námětem původní lidové pohádky je smyšlený příběh, pro který je typický nereálný fantazijní děj. Dle Tomana (1992) byli tvůrci anonymní a často vznikla pohádka jako dílo kolektivní. V dílech se odrážely autorovy sny, názory, zkušenosti, vztah k přírodě a lidem, postoj k práci, životu, společnosti a světu.

Každé dílo obsahuje svůj ideový základ, který vychází z filozofie lidového společenství. Nese prvky moudrosti, zdravé morálky, životní zkušenosti, smyslu pro spravedlnost, vítězství lásky nad nenávisť, pravdy nad lží a dobra nad zlem. Toman však poselství pohádkového příběhu vidí též v dokumentaci těžkého životního údělu venkovského lidu za feudalismu. Děje pohádek též svědčí o touze lidu po lepším a spravedlivějším zřízení a odráží odpor proti bezpráví. V dílech je patrná úroveň vypravěčského talentu tvůrce a též se zde odráží tvůrcovo naivní myšlení a jeho poetické vidění.

Typickým obsahem je dramatický děj s dobrým koncem.

Dominantní významovou složkou pohádek jsou postavy. Jejich charaktery jsou vůči sobě postaveny protikladně, proti kladnému hrdinovi stojí záporná postava. Významně vyniká typ charakteru, který postava nese. Symbolika vlastností vytváří obraz dobra nebo zla. Vlastnosti jsou postavě dány a v průběhu děje se nijak nemění. Často bývají zveličeny. Mravní hodnocení je

zde patrné ze závěru příběhu. Vždy vítězí člověk dobrý, čestný, pracovitý, nezištný, pravdomluvný, statečný a obětavý. Naopak antihrdina s opačnými vlastnostmi je po zásluze potrestán. Svobodová, Švejdová (2012) spojují každou postavu s určitým archetypem, který je potvrzený historií a není vhodné jej interpretací měnit. Jako příklad uvádějí postavu čerta. Z jeho chování a jednání je patrné, že tato postava patří mezi vykonavače trestu či odměny. Pro děti z tohoto faktu plyne zkušenost, že dobro bude odměněno a zlo potrestáno, což je důležitý poznatek v oblasti získání jistoty. Polák (1987) doplňuje postřehem, který svědčí o původním sepětí tohoto druhu žánru s dobou feudalismu. Právě vystupující postavy, jako jsou královny, králové, princezny či princové jsou reálné postavy tehdejší doby. Autor tuto skutečnost považuje za důkaz toho, že pohádka původně byla určena pro dospělého vnímatele. Vedle symbolických postav, které jsou pro děj nosné, se zde vyskytují též postavy reálné. Často bývají zastoupeny typy lidových hrdinů. Je zde vyzdvižen jejich boj s hloupostí, ješitností, chamtivostí a leností panského světa. Mezi vlastnosti lidových hrdinů patří moudrost, pracovitost či morální převaha. Právě tyto rysy poslouží v ději kladnému hrdinovi více než kouzla.

Za typický jev lze považovat hojný výskyt bohatě obrazné přímé řeči.

Dalším znakem je přítomnost personifikovaných předmětů, antropomorfizovaných zvířat, či kouzelných bytostí. Často vstupují do role jakýchsi pomocníků hlavních hrdinů. Toman (1992) jejich začlenění zdůvodňuje jako naplnění tužeb a ideálů autorů, alespoň ve fantazijním světě. Tyto prvky jsou malému čtenáři nápomocny k snadnějšímu pochopení a odhalení motivace skutků hlavních hrdinů. Polák (1987) spatřuje přítomnost magických prvků a kouzel jako činitelů atraktivnosti žánru pro dětského posluchače. S těmito faktory souvisí, dle autora, též naivní pohled na realitu lidského bytí.

Výrazným rysem pohádky je místní a časová neurčitost. Popis prostředí se omezuje na minimum, příběh se neváže k žádné konkrétní osobě, lokalitě ani historické události.

Slohový postup, který je využíván při reprodukci pohádek je styl vyprávěcí. Jak uvádí Toman (1992), byla pohádka původně adresována malému okruhu posluchačů. Klasická syžetová výstavba a stálá kompozice přispívaly k snadnému zapamatování a opětovnému vybavení.

Na atraktivitě přidává též gradace a obtížnost překážek, které kladný hrdina v ději překonává. Tyto jevy ovšem vždy vyústí v kladné zakončení.

2.1. Druhy lidové pohádky

Toman (1987) dělí lidovou pohádku do tří podskupin. Jedná se o pohádku kouzelnou, zvířecí a novelistickou. Rozdíly mezi nimi vysvětluje odlišností povahy dějů a přítomných hrdinů. Chaloupka (1989) upozorňuje na nepřesnost a přibližnost dělení. Důvod spatřuje v přítomnosti znaků z více druhů pohádek obsažených v jednom díle.

2.1.1. Kouzelná pohádka

Rysy kouzelné pohádky jsou, dle Tomana (1992), z velké části totožné s obecnou charakteristikou lidové pohádky. Jedná se o nejčastěji vyskytující se druh tohoto žánru. Dochází zde k prolínání světa reálného a fantastického. Zobrazuje představy našich předků o nevysvětlitelných a tajemných silách. K dotvoření typické atmosféry přispívá střet sil pozemských a iracionálních či přítomnost divotvorných předmětů a nadpozemských bytostí.

Jako zástupce kouzelné pohádky uvádí Toman např. Zlatovlásku, či Prince Bajaju.

Mezi kouzelné pohádky se též řadí tzv. pohádka *démonická*. Vyznačuje se výskytem hrůzných a strašidelných motivů a též specifických nadpřirozených postav jako jsou strašidla, vodník, bludička, hejkal apod.

2.1.2. Zvířecí pohádka

Zdůrazňuje se zde pojetí přírody člověkem prehistorické éry. Jedná se o model vývojově nejstarší. Svými rysy zvířecí pohádka působila záhy na vnímání dětského posluchače a našla si své pevné místo v intencionální četbě pro děti. Zvířecí pohádka velmi ovlivňuje svou inspirací též moderní pohádku autorskou. Polák (1987) vidí původ vzniku tohoto druhu pohádek v kladném

postoji člověka k fauně, v oblibě zvířat mezi dětmi i dospělými. Tento fakt, dle autora, přispíval k aktivní tvorbě.

Hlavními postavami děje jsou zlidštěná zvířata. Zvířata zpodobňují lidské chování. Jejich jednání a děj vyjadřuje realitu lidského bytí. Dále mohou zvířata pojmout lidské kladné či záporné vlastnosti a přibližovat se zvířecím postavám z bajek. Velmi často lze též zaznamenat vazbu zvířecí postavy na hlavního hrdinu, tendenci být mu přítelem a pomocníkem. (K.J.Erben – Pták Ohnivák).

Svobodová, Švejdová (2011) míní, že tento typ pohádek pomáhá v poznávání svých vlastností a vlastností ostatních lidí. Je zde patrné jasné poučení bez suchého moralizování, jelikož nositeli vlastností jsou právě zvířata.

Ze zvířecí pohádky se postupem vývoje vyčlenily dvě typické kategorie. Pohádka kumulativní a pohádka pěstounská. Oba tyto typy byly již záhy zaměřeny na výchovu a rozvoj morálky.

Kumulativní pohádka

Byla účinným nástrojem rozvoje dětské paměti, zlepšení úrovně vyjadřování, či rozšiřování slovní zásoby. Jednalo se o příběhy vyprávěné dospělými s opakujícími se fragmenty a přiřazováním dalšího motivu. Do této kategorie Toman řadí pohádky „O Koblížkovi“, „O kohoutkovi a slepičce“ či „O velké řepě“.

Pěstounská pohádka

Nese poselství nezbytnosti odpovědnosti a kázně. Má didaktický ráz. Vedle zvířat zde vystupují též postavy dětí, které jsou za své kladné či záporné činy přiměřeně odměněny či potrestány. Mravoučným nástrojem je zde zcela exemplární polepšení dětské postavy. Jedná se například o pohádky „O Budulínkovi“, „O Smolíčkovi“, „O červené Karkulce“.

2.1.3. Novelistická pohádka

Vyznačuje se pouze sporadickou přítomností nadpřirozených jevů, odvíjí se spíše v reálné rovině. Ovšem i realita je zde prezentována s jistou mírou nadsázky či nadhledu. Z pohledu dějové výstavby se jedná spíše o styl blízký povídce. V rolích hlavních hrdinů vystupují často mravně čistí venkovští lidé a jejich zápornými protějšky jsou lidé z panského světa, kteří lidskými kvalitami neoplývají. I v tomto typu pohádky vítězí dobro nad zlem. („Chytrá horákyně“)

V této skupině pohádek se vyskytují i specifické modely. Jedná se o pohádky *anekdotické* (žertovné), *pohádky mytologické* a *legendární*.

Anekdotická pohádka

V této kategorii se výrazně uplatňuje humor, vtip, nadsázka či hádanka. Je jakýmsi výsměchem lidským nectnostem, zejména hlouposti. („O hloupém Honzovi“).

Mytologická pohádka

Zde vystupují postavy z národních dějin. Typické je však fantazijní pojetí.

Legendární pohádka

Jedná se o příběhy biblických postav, avšak se světskými vlastnostmi a činy.

3. Autorská pohádka

Polák (1987) považuje vliv lidové tvorby na umělou literaturu za značný. Lidovou tvořivost považuje za nevyčerpatelnou a poskytující pevný podklad pro další autorské využití.

Voráček (1984) shrnuje postupný posun od důsledného tlumočení vyprávění z pramenů pohádkového vypravěčství a přechod k jeho umělé nápodobě či autorskému vyprávění.

Strnadová, Bičišťová, Veberová (1989) sdílejí názor, že autorská pohádka je podstatně odlišná od pohádky klasické. Rozdíly vnímají ve stavbě a též v obsahu a námětech. Autorská pohádka se nezabývá pouze rozpory zla a dobra, ale zrcadlí též problémy dnešních dětí. Též reaguje na lidskou potřebu nalezení lásky, citlivosti, krásy a důvěry v dnešním přetechnizovaném světě.

3.1. Druhy autorské pohádky

Dle Tomana (1992) dělíme tento druh děl na *autorskou pohádku podle lidových látek a motivů* a *autorskou pohádku moderní*.

3.1.1. Autorská pohádka podle lidových látek a motivů

Jedná se upravená folklórní díla. Autoři svými zásahy do osnovy, původní předlohy, kompozičních postupů či jazykových prostředků dílo pozměňovali, ovšem byly zachovány jeho původní tradiční znaky. Nosným významem bylo zpřístupnění a kultivace jazyka vzhledem k vývoji společnosti. Zvýrazněny byly též prvky lidového vypravěčství.

3.1.2. Moderní autorská pohádka

Jedná se o zcela nový typ pohádkového žánru. Oproti autorské pohádce podle lidových látek a motivů, se jedná o původní, svébytné dílo. Je zde narušeno sepětí s lidovou pohádkou. Autor sice respektuje žánrovou linku, ale zasahuje do její podoby jazykové i kompoziční. Začleňuje netradiční náměty, motivy i jazykové prostředky. Polák (1987) poukazuje na variabilitu autorské pohádky v oblasti uspokojení požadavků poplatných době. Autorskou pohádku považuje za nástroj, jehož tvorbu je možno přizpůsobovat aktuálním požadavkům společnosti. S tím souvisí názor Gebhartové (1987), která upozorňuje na fakt, že vzniklo v této žánrové skupině nepřeborné množství tvarů. Z toho důvodu je tato kategorie těžko rozčlenitelná.

Prvopočátkem vzniku české moderní pohádky bylo meziválečné období. Toman uvádí, že v dílech se často odráží aktuální přítomnost a realita. Mizí místní a časová neurčitost a autor nechává nahlédnout do svého citění a myšlení. Nezřídka se v díle zrcadlí autorův názor na svět. Je zde patrný příklon ke skutečnému životu a světu. Dílo se zbavuje mysticismu a upozaduje víru v nadpřirozeno a zázraky. Právě absence nadpřirozených bytostí byla nahrazena přisuzováním nadpřirozených vlastností a schopností obyčejným lidem. Z této skutečnosti vyplynulo jakési zesměšňující napodobování

v podobě parafrází a parodií (*pohádka parodijní – J.Lada*), které našly své pevné místo v tomto žánru. Dalším prvkem byla antropomorfizace zvířecího hrdiny v *pohádce animistické (J. Lada, J. Čapek)*. Poučení o postoji člověka k přírodě, o přírodních zákonitostech a přírodě samé přinesla *biologická pohádka (O. Sekora, R. Těsnohlídek)*. Vypravěčský styl obsahuje nové prvky, jako například hovorové prvky, jazykovou komiku či přímé oslovení čtenáře. Záměrem autora je působit zejména na emoční a fantazijní složku dětského myšlení. Zjevné je úsilí o čtenářskou atraktivnost. *Novelistická pohádka* je spjata se současností a současným světem. Realita je nosníkem děje, ve kterém se objevují prvky z báchorek. Ty většinou přispívají k definici kritiky mezilidských a společenských vztahů a zdůrazňují mravní hodnoty. Toman sdílí názor, že plně pochopit tyto pohádky či povídky je možno spíše až v dospělém věku (K.Čapek., M. Majerová, K. Poláček).

Nonessová pohádka je postavena na imaginaci a dětské představivosti.

Civilizační pohádka přibližuje dětem svět manuální práce a techniky.

Sociální pohádka byla využívána jako nástroj třídní výchovy proletářských dětí. Pohádkovou formou zde byly autorem sdělovány jeho politické názory a pohled na svět (J. Wolker, M. Majerová).

Velkého významu dosahovala autorská pohádka zejména za nacistické okupace. Stala se symbolem vyjádření naděje ve svobodu národa. Připomínala základní lidské hodnoty a ideály (B. Říha, V.Řezáč).

4. Význam pohádek pro děti předškolního věku

Dle Černouška (1990) je dětské vnímání světa dospělých výrazně chaotické, těžce pochopitelné a nesrozumitelné. Dětské myšlení probíhá v jiných dimenzích, než je tomu u dospělého člověka. Právě pohádku považuje autor za prostředek vnesení smyslu a řádu do chápání světa a života. Je nutno svět dospělých obrazně přenést do dětského světa. Mezi obecné principy Černoušek řadí odpovědi na některé základní psychické potřeby dětí. Jedná se většinou o potřeby ovlivněné dobou, v níž děti vyrůstají. Mezi ně patří

potřeba lásky, důvěry ve svět, poznávání lidských vztahů, zvládnutí strachu a zejména potřeba rozvoje pocitu životního smyslu. Neméně důležité jsou potřeby v rovině vztahů s blízkými lidmi, rodiči a sourozenci. Pohádkami jsou živeny niterné zdroje myšlení a představivosti potřebné pro vyrovnání s problémy, které před dětmi život v budoucnu postaví.

Hrabák, Štěpánek (1987) vyzdvihují význam rozvoje fantazie při vytváření vztahu člověka ke světu a lidské společnosti. Domnívají se, že pro čtenáře či posluchače je potřebná k správnému a plnějšímu zažití díla. Schopnost obrazotvornosti nám pomáhá zaplňovat určitá „bílá místa“ na mapě našeho poznání. Jedná se o schopnost kombinace poznatků a tvorby jejich nových celků. Tímto způsobem lze přesahovat již nabyté zkušenosti. Gebhartová (2011) tento názor sdílí a považuje literární výchovu v oblasti rozvoje fantazie za nedoceněnou. Upozorňuje na přeceňování výtvarné složky a za optimální situaci považuje propojení obou složek výchov.

Kádnerová (1982) poukazuje na velký význam pohádek v rozvoji schopnosti naslouchat delšímu monologickému vyprávění.

5. Rizika působení pohádek v předškolním věku

Svobodová, Švejdrová (2011) varují před jevem, který se nezdá objevuje v autorských pohádkách. Některé kouzelné postavy autoři zbavují symboliky přírodních sil a staví jejich působení v pohádce do líbivé komické polohy. Z těchto postav se stávají tvorové snadno ošálitelní a hloupí (např. čert). Ačkoli verze podobného zaměření bývají komerčně úspěšné, dítě si z takového zpracování neodnáší pocit jistoty ze skutečnosti, že dobro bude odměněno a zlo naopak potrestáno. Jeho představa o charakteru postav není dosud upevněna a tak vzniká v dětské mysli zmatek spojený s nejistotou v určitých zákonitostech pohádek a potažmo lidského života. Zcela nevhodné je, dle autorek, předkládat dětem předškolního věku pohádky, v nichž vystupují postavy, které nesou protichůdné vlastnosti oproti tradici (např. hodný čert). Děti nejsou schopny obsáhnout humornost obrátů, jelikož, nemají zatím pevně ukotvené archetypy skutečných významů pohádek. Autorky připouštějí

značný zájem o autorské pohádky ze strany dětí a též učitelek z mateřských škol. Za důvod označují dobovou aktuálnost. Současně ale poukazují na jistou podbízivost některých těchto pohádek a to zejména ve filmovém zpracování. Uvádějí, že náš současný knižní trh nabízí vedle kvalitní literatury, též literární brak, často doplněný líbivou dětskou kresbou. Právě předložením takových děl dětem předškolního věku bychom se měli vyvarovat. Za další riziko v této oblasti autorky považují zaměření dětského vnímatele spíše na dění v akčních filmech. Děti vidí vzory v postavách akčních hrdinů. Svobodová, Váchová, Vítečková (2012) pozorují nárůst nabídky agrese a násilí v různých formách a absenci pozitivních morálních vzorů. Kontrastem k tomuto nadšení pro multimediální hrdiny, je ovšem absolutní neznalost klasických pohádek. Ačkoli by dítě kouzlo klasické pohádky mělo poznat v mateřské náruči, bohužel tomu tak v četných případech není. Částečné řešení této situace shledávají Svobodová a Švejsová (2011) v odstranění těchto nedostatků v mateřské škole. Právě pedagog má možnost v tomto případě připravit podmínky k seznámení dětí s poselstvím dávných generací či s pocity strachu a úzkosti - ovšem s vědomím, že vše dobře dopadne.

6. Význam četby a dětské knihy

Gebhartová (2011) spatřuje v knize vhodnou pomůcku k integraci dítěte do světa. Kniha ozřejmuje jeho životní zkušenosti, přináší nové pojmy a spoluvytváří estetický vkus. Je prostředkem vedení ke čtenářství. Autorka poukazuje na prvopočátek vztahu dítěte ke knize, která je nejdříve vnímána jako hračka a vztah k její specifice se tvoří postupně. Dále je v autorčině díle uvedeno, že kniha je důležitým faktorem při směřování dítěte v oblastech mezilidských vztahů, emocionálního života a citových vazeb. Období, ve kterém se o budoucím stavu těchto oblastí rozhoduje je právě předškolní věk. Právě v tomto období lidského života může kniha být potřebným a vhodným nástrojem k podněcování a podpoře rozvoje schopností dítěte v těchto oblastech.

Krčmová a Richterová (1987) nazývají knihu pramenem pro poznávání jazyka. Předčítání dospělého umožňuje dítěti kontakt se zvláštnostmi autorova jazyka. Autorky dále uvádí, že knihu lze považovat za základní pomůcku jazykové výchovy. Pomocným prostředkem v této oblasti se kniha stává ve chvíli, kdy se o ní mluví, nebo se s ní pracuje. Mezi činnosti, kterými děti vystupují z role pasivního posluchače a ujímají se aktivity, patří například dramatizace. Autorky hovoří o neuvědomělém rozšiřování slovní zásoby, ke kterému právě při podobných činnostech dochází.

Chaloupka (1989) spatřuje význam literatury pro děti a mládež ve schopnosti výpovědi o světě člověka. Významným prvkem je též obohacení dětského vidění skutečnosti a vlastního postavení v ní. Autor spatřuje přímý či nepřímý vztah literatury k proměnám osobnosti člověka, uvádí přítomnost jejího společenského i individuálního působení. Chaloupka dále uvádí, že vědy jako psychologie či pedagogika chápou vývoj dítěte jako dynamickou a rozporuplnou skutečnost. Jedná se o složitý proces v němž zásadní významy spočívají ve vlastní rozvojetvorné aktivitě každého jedince a též v aktivitě podnětů, které dítě obklopují. Za důležitý faktor považuje Chaloupka tvořivý vztah dítěte ke knize a ději v ní a též způsob, jakým se samo dítě stává spoluúčastníkem příběhu. Dále označuje nedostačující vliv knižních prostředků na dítě jako celoživotně limitující prvek. Autor také upozorňuje na riziko vytvoření špatného dojmu z knihy v nitru dítěte. Vysvětluje, že tento jev nemusí nutně souviset s nízkou kvalitou zpracování. Negativní reakci dítěte je možno zaznamenat i tehdy, pokud je určitá kniha nabídnuta dítěti v nesprávném úseku jeho vývoje.

Význam četby literárního textu vidí Gebhartová v přispění k rozvoji všech klíčových kompetencí dítěte v předškolním věku. Nejvýraznější dopad pozoruje zejména v oblasti Dítě a jeho psychika. Osvojení řeči a pochopení významu slov je předpokladem ke vstupu dítěte do kulturního světa. Autorka se zamýšlí nad kritérii hodnocení konkrétní knihy dětmi předškolního věku. Tato cílová skupina považuje za prvořadou výtvarnou stránku knihy. Patří sem ilustrace, obálka, grafická úprava a též typ publikace. Právě vnímání knihy z její výtvarné stránky uvádí Gebhartová jako důvod přednosti čtení dětem

z knihy a ne ze samostatného listu. Za samozřejmost označuje autorka umístění knih v prostoru mateřské školy a volný přístup dětí k nim. Těž souhlasí s ukázkami oblíbených vlastních knih dětí. Je nezbytné děti s knihami seznamovat a ne je pouze pasivně uložit do knihovny. Pedagog by měl děti seznámit s dějem, upozornit na zvláštnosti a v případě zájmu naplánovat a zrealizovat četbu. Je vhodné si společně s dětmi prohlédnout ilustrace a diskutovat nad dějem vyjádřeným v nich.

7. Osobnost pedagoga ve vztahu k literární výchově a způsoby předkládání pohádek dětem v MŠ

Gebhartová považuje za nejdůležitějšího činitele v oblasti literární výchovy v mateřské škole osobnost pedagoga. Připisuje mu schopnosti v oblasti kritického myšlení, estetického vnímání, či základních literárněvědních znalostí. Za samozřejmost považuje kultivovaný řečový projev či dovednost správně, plynule a výrazně hlasitě číst. Pedagog by měl být schopen vybrat vhodný a hodnotný text odpovídající potřebám a věku předškolního posluchače. Prezentace v podobě četby či vyprávění by měla být zajímavá a rozmanitá. Totéž platí o rozhovoru s dětmi nad knihou. Autorka přikládá velký význam odpovídající úrovni hlasového fondu. Doporučuje trénink hlasitého čtení, pomáhající ke zlepšení řečového projevu a hlasitého předčítání a též k posunu v rytmice řeči. Pedagog by měl být dobrým mluvním vzorem pro okolí, zejména pro děti. A je to právě pedagog, kdo může přijmout roli dospělého prostředníka při práci s knihou, jehož zásah je na cestě za poznáním a orientaci v této oblasti nezbytný. Svobodová, Švejdová (2011) se zamýšlejí nad formami předložení pohádek dětem. Za nejvhodnější považují vyprávění, jelikož se jedná o nejpřirozenější formu, umožňující vzájemný oční kontakt. Dále autorky doporučují předčítání kdykoli během dne. Za nejvhodnější dobu považují chvíli před odpočinkem. Svobodová, Švejdová nabízejí možnost společného vyprávění, či domýšlení pohádek. Doplnit téma lze též výtvarnou činností v podobě kresby či malby. Další verzí je loutkové

zpracování, či využití dramatických metod, na nichž se budou podílet samy děti. Pohádku lze využít též jako motivační prvek k určitým činnostem. Zoller (2012) nabízí možnost filozofování s dětmi nad příběhem. Předpokladem je, že pedagog považuje dítě za rovnocenného partnera při rozhovoru. Autorka upozorňuje na to, že není třeba otázky položené pedagogem či dětmi vyřešit. Hlavní myšlenkou filozofování je zamýšlení a přemýšlení, ne konečné vyřešení. Opravilová, Gebhartová (2011) uvádí, že v současném osobnostně orientovaném modelu vzdělávání a působení mateřské školy na dítě, je právě MŠ chápána jako přirozený most pro přechod od nezávislého zlatého věku dětství k systematickému vzdělávání. Aby onen přechod byl plynulý, musí být dítě náležitě vybaveno. Právě pohádky a činnosti s nimi jsou jedním z prostředků, který může této vybavenosti napomoci.

Rozhovory nad knihou, beseda

Jedná se o nejvhodnější způsob zaujetí dětí pro téma knihy. Gebhartová míní, že rozhovory je vhodnější pořádat za přítomnosti menšího počtu dětí, či se samotnými jedinci. Pokud se nad knihou sejde početná skupina, jedná se o besedu. Při obou těchto formách musí být pedagogovy informace sdělovány v podobě poutavého vyprávění, podněcujícího k uvažování dětí a aktivnímu zapojení. Strnadová, Bičíšťová, Veberová (1989) hovoří o smyslu a přínosu pro dětského účastníka. Děti se učí vyjadřovat své názory. Pedagog by měl pokládat otázky, které by děti přiměly k přemýšlení a dovedly by je k vlastnímu závěru, aby jim bylo umožněno pochopit příčiny a souvislosti.

Poslech pohádky z nahrávky

Strnadová, Bičíšťová, Veberová (1989) připomínají nutnost zajištění klidu k poslechu. Nahrávku nelze přerušovat vysvětlením, či zpomalit, jedná se o uzavřený celek. Autorky doporučují mladším dětem pohádku nejprve přečíst z knihy a následně pustit nahrávku jako inspiraci k dramatizaci. U nejstarších dětí může nahrávka sloužit jako úvod do zaměstnání.

PRAKTICKÁ ČÁST

Motto:

„Pohádka totiž není původně literatura. Pravá lidová pohádka nevzniká tím, že ji národopisný sběratel zaznamená, nýbrž tím, že ji babička povídá dětem, člen kmene Yoruba členům kmene Yoruba nebo profesionální pohádkář auditoriu v arabské kavárně.

Skutečná pohádka, pohádka ve své pravé funkci je povídání v kruhu posluchačů. Rodí se z potřeby vypravovat a z rozkoše naslouchat.

Vynález písma a knihtisku nás odcizil této původní a prastaré rozkoši. Už nesedíme v kruhu, abychom viseli na rtech expertního povídače. Čteme své noviny nebo svou knížku, což nás zbavuje pralidského puzení sesednout se a nechat se ukolébat mluveným slovem. Proto skutečná pohádka žije jenom tam, kde ještě nepřevládlo carství písma : u dětí a primitivů.“

Karel Čapek, K teorii pohádky In Marsyas čili na okraj literatury

Na realizaci bakalářské práce jsem začala pracovat krátce po zahájení školního roku. Projekt jsem realizovala formou předčítání dětem. Vybrala jsem 12 knih, každé z nich jsem se věnovala celý týden.

Děti jsem s knihami seznamovala vždy v pondělí v komunitním kruhu. Vlastní četba probíhala každý den před zahájením odpočinku po obědě. Ve většině případů měly děti možnost výběru kapitoly. Pouze v případech, kdy by nevhodný výběr narušil sled děje, jsem o čtených částech rozhodovala já. Po přečtení pohádky došlo ke společnému shrnutí děje. Následně probíhaly rozhovory o ději, postavách či dalších souvisejících záležitostech.

U četby bylo přítomno 10 až 18 dětí ve věku od 3 do 5 let.

Všechny knihy byly v průběhu projektu dětem volně přístupné a mohly v nich kdykoli listovat či si je prohlížet. V této fázi byla využita metoda zúčastněného pozorování. Sledovala jsem zájem o výtvarnou stránku knih a četnost prohlédnutí.

Po ukončení bloku četby vybraly děti tři knihy, které pro ně byly nejzajímavější. Zde byla využita opět metoda zúčastněného pozorování.

1. Četba a rozhovory s dětmi

1.1. Pohádky

Dle původních textů Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena

Ilustrace: Josef Lada

Jedná se o knihu klasických českých pohádek s jazykovými úpravami (Věra Formánková, Jarmila Servítová, J. Š. Kubín). Nalezneme zde osm pohádek z pera K. J. Erbena a čtrnáct pohádek Boženy Němcové.

Děti seznámila s knihou v pondělí ráno v komunitním kruhu. Dětem jsem přečetla, které pohádky kniha obsahuje a dala jsem jim možnost přemýšlet o tom, které pohádky by rády slyšely. Společně jsme si knihu prolistovali a prohlédli ilustrace Josefa Lada. Některé ilustrace jsou perokresebné a součástí každé pohádky je barevná ilustrace vypovídající o určitém úseku děje pohádky.

Jako první vybraly děti pohádku „**Sněhurka**“. Pohádku volila především děvčata. Přítomno bylo 15 dětí.

Jedná se o klasický příběh, který dnes děti již téměř neznají. Znájí děj o Sněhurce otrávené jablkem zlé královny. Zde se jedná o příběh děvčete stvořeného ze sněhu, která se při přeskakování ohně proměnila v oblak páry. Pravděpodobně proto, že děti očekávaly zcela jiný děj, byly v úvodu čtení značně překvapeny. Příběh poslouchaly, i když bylo zjevné, že nerozumí některým výrazům. S tím jsem dopředu počítala a před čtením jsem je upozornila na možnost mého vysvětlení nejasných pojmů. Ptaly se, co je to „chorovod“ (průvod), či „churavá“ (nemocná). Byly velice překvapeny tím, že je v pohádce postava Sněhurčiny matky běžně nazývána „stará“. Velice často se též objevují výrazy s náboženskou tematikou, nad kterou se v průběhu četby děti ale nepozastavovaly.

Z diskuze: Pohádku jsem dočetla a bylo zjevné, že děti čekají na jakési „dobré zakončení“. Bylo patrné, že je příliš neuspokojil závěr v podobě Sněhurčina zmizení. Byla cítit jejich rozladěnost z nepříliš utěšeného konce.

Debatu rozpředly děti samotné. Ptaly se, kam vlastně Sněhurka zmizela a jestli se ještě vrátí. Když jsem uvedla, že byla přece vytvořena ze sněhu a ten na teple taje, přijaly skutečnost a soustředily se na další oblasti zájmu. Vyprávěly o tom, co by se stalo, kdyby byla Sněhurka stvořena z jiného materiálu, například z papíru, či dřeva. Za mého přispění došly k názoru, že i takto by jí oheň ublížil. Vyprávěly o tom, jaké mají vlastní zkušenosti s ohněm a o co horkého se spálily. Při debatě nad touto pohádkou jsem nevyužila připravené otázky, jelikož děti rozpředly rozhovor samy a ubíral se spontánně dle návaznosti na postřehy dětí. Na závěr jsme si dětmi ujasnili fakt, že tato verze pohádky je odlišná od verze, kterou znají. Znají ji především dívky a bohužel musím dodat, že ne z knihy, ale z televizní obrazovky.

V úterý byla dětmi vybrána pohádka Boženy Němcové „**O Smolíčkovi**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Jelikož jsem věděla, že většina dětí nosný příběh zná, kladla jsem velký důraz na reprodukci a rytmiku pasáží přímé řeči.

Z diskuze: Po přečtení pohádky jsem začala pokládat dětem otázky. Nejdříve jsem je navedla na společné shrnutí děje. S tím děti neměly žádný problém. Na úvod jsem se zeptala, kde a s kým bydlel Smolíček. Děti odpověděly správně. Kateřina se pozastavila nad tím, že Smolíček nebydlel s rodiči. Zeptala jsem se proč, dle jejího mínění, bydlel Smolíček s jelenem. Kateřina odpověděla, že se Smolíček rodičům asi ztratil v lese a jelen ho našel. Dále jsme probírali okolnosti otevírání dveří cizím lidem. Zeptala jsem se dětí, jak si představují jeskyňky. Popsaly je jako strašidelné nevzhledné postavy a připisovaly jim špatné vlastnosti. Ptala jsem se, jestli se může stát, že by k nám ke dveřím přišli jeskyňky. Zatímco menší děti tuto možnost připustily, starší děti ji zavrhly. Uvedly, že k nám ale mohou přijít lidé, kteří nám mohou ublížit. Dále jsem děti navedla na úvahu o postavě jelena, zajímalo mne, jak je jimi vnímána. Jelen byl odvážný, rychlý a též zlatý.

Ve středu jsme si přečetli pohádku „**Hrnečku, vař!**“. Přítomno bylo 16 dětí.

Z diskuze: Na mou otázku, zda někdo tuto pohádku zná, se přihlásily tři děti. Při čtení pohádky byly děti soustředěné. Už se nepozastavovaly nad titulováním matky pojmem „stará“. Vysvětlila jsem některé pojmy, např.

sednice, robota. Po přečtení knihy proběhla opět rychlá rekapitulace děje. Poté jsem pokládala otázky k textu. Ptala jsem se, v čem byl hrneček zvláštní, co neobyčejného uměl. Na to děti odpověděly. Pamatovaly si formule „Hrnečku vař!“ a „Hrnečku dost!“. Dále jsem se ptala, proč hrneček nepřestal vařit kaši, když už jí bylo hodně. Děti nejdříve odpovídaly ve smyslu, aby bylo kaše dostatek apod. Postupně došly k faktu, že nebyla řečena ta správná formule. Dále děti debatovaly o tom, jaká kaše je, komu chutná, komu ne. Zeptala jsem se, zda mají nějakou zkušenost s tím, co se může stát, když při vaření jsme nepozorní. Děti vyprávěly zážitky z domova, popisovaly přetečení i připálení nádobí.

Čtvrtek byl ve znamení pohádky „**Tři zlaté vlasy děda Vševěda**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Z diskuze: Dvě děti postavu děda Vševěda znaly, již jim byla tato pohádka přečtena. V průběhu děje bylo nutno vysvětlit významy některých slov, např. uhlíř, převozník. Zajímavou postavou pro děti byl Plaváček. Jeho jméno si opakovaly a bylo vidět, že na ně působí pozitivně. Po rekapitulaci děje jsme vedli debatu o povoláních, která dříve lidé vykonávali v porovnání s dnešní dobou.

V pátek jsme četli pohádku „**Zlatovláska**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Z diskuze: Příběh o Zlatovlásce znala děvčata. Výrazný prvek, který si uvědomovaly z předešlých zkušeností byly princezniny zlaté dlouhé vlasy. Děvčata vypravovala a panenkách, které doma mají a připodobňovala je k pohádkovým princeznám.

1.2. Špalíček pohádek a říkadel

Texty: F.Bartoš, K.J.Erben, B.Němcová

Ilustrace: Dagmar Košková.

Knihu jsem dětem představila opět v pondělí v komunitním kruhu. Děti si knihu se zájmem prohlédly, upoutaly je především ilustrace, které obsahuje

každá pohádka. Nejsou podbízivé a vhodně doplňují děj pohádek. Jsou významnou součástí a napomáhají k lepší představě o ději.

Pohádky k četbě jsem vybírala sama z důvodu vyloučení opakovaného čtení stejné pohádky z jiné knihy.

Jako první jsem vybrala pohádku „**O červené Karkulce**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Z diskuze: Pohádku jsem přečetla, děti poslouchaly se zájmem. Některé mě informovaly o tom, že pohádku znají z četby babičky, několik dětí poznamenalo, že ji sledují doma na počítači. Po přečtení jsme si děj shrnuli ve společném vyprávění. Poté jsem dětem položila několik otázek. Zaměřila jsem se na skutečnost, že Karkulka prozradila vlkovi cestu k babičce. Zeptala jsem se, jestli Karkulka činila správně, když rozmlouvala s vlkem. Děti odpovídaly váhavě, někdo její čin schvaloval, jiný ne. Poté jsem se zeptala, jak děti vlka vnímají, jaké mu přisuzují vlastnosti. Děti vlka hodnotily jako zlého, hloupého, strašidelného, vyprávěly o jeho činech. Poté jsem otázku o správnosti Karkulčina jednání položila znovu. Děti shodně odpovídaly, že se Karkulka neměla s vlkem do debaty pouštět, že vlk snědl Karkulku i babičku. Debata byla pro mne potvrzením faktu, jak moc důležité je o příbězích (ať již čtených či sledovaných v televizi či na PC) s dětmi mluvit a podněcovat je k pochopení zápletek a důležitých prvků. Je třeba děti dovést k pochopení souvislostí.

Jako další jsem vybrala pohádku „**O Koblížkovi**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Z diskuze: Věděla jsem, že děti pohádku znají, jelikož jsme si ji s dětmi v MŠ prehrávali. Děti vystupovaly v rolích postav. Vyčkávala jsem, jaké reakce od dětí přijdou, jestli pohádku nezavrhnou a nebudou chtít slyšet raději nějakou méně známou. Děti ovšem přivítaly poslech této pohádky s nadšením. Po přečtení příběh převyprávěly s mou minimální pomocí. Uvedly, že byl Koblížek zvědavý. Při našem rozhovoru jsem se ptala, co to znamená, že byl zvědavý. Děti odpovídaly, že ho to na okně nebavilo, že chtěl pryč. Postupně jsme došli k závěru, že chtěl poznat a vidět svět. Dále jsme debatovali o tom, proč Koblížka nesnědlo žádné ze zvířat, které Koblížek potkal před liškou. Proč to byla právě ona? Jeden z chlapců odpověděl, že byl Koblížek po cestě už

unavený a nestihl utéci. Nakonec děti došly k názoru, že Koblížek neměl být důvěřivý, když je liška tak chytrá.

Třetí den v týdnu jsme četli pohádku „**Otesánek**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Z diskuze: Na dotaz, zda děti pohádku znají, se mi dostalo záporných odpovědí. To zvýšilo můj zájem zjistit, jak bude pohádka na děti působit, jak ji přijmou. Jelikož je tato pohádka provázena působivými ilustracemi, děti si je pamatovaly z prvotního prohlédnutí knihy.

Pohádka byla vyposlechnuta pozorně. Vzhledem k opakovanému výskytu Otesánkovy přímé řeči, jsem dbala na to, abych tyto pasáže přečetla s důrazem na správnou modulaci hlasu. Mým záměrem bylo následně zjistit, zda si děti z poslechu zapamatovaly, kdo a co skončilo v Otesánkově břiše. Po přečtení jsme si pohádku zrekapitulovali. Děti si pamatovaly spíše osoby a zvířata, která Otesánek spořádal. Nebyly jim jasné výrazy: ucháč, pecen. V paměti jim ovšem zůstal úvod Otesánkovy promluvy: „Jed jsem, sněd jsem...“. Poté jsem se dětí zeptala, zda si myslí, že by toho mohl člověk tolik spořádat. V tomto měly děti jasno. Otesánek byl dle nich jiný, byl to obr, my lidé toho tolik nemůžeme sníst. Michaela se zeptala, zda Otesánkovi zašili břicho a jestli se probudil. Rozhodli jsme se přemýšlet, co by mohlo být dál. Děti se chtěly Otesánka oživit a nastěhovat ho do hor daleko od vesnice, aby nikomu neublížil, nebo do moře, aby ho mohl vypít.

Ve čtvrtek přišla řada na pohádku „**O perníkové chaloupce**“. Přítomno bylo 16 dětí.

Z diskuze: Když jsem uvedla název pohádky, děti to komentovaly tím, že pohádku znají. Proti četbě známé pohádky opět neměly námítky. Po přečtení pohádky se zájmem prohlížely ilustrace, které jsou velmi působivé. Pohádku jsme si převyprávěli a následovaly mé otázky. Ptala jsem se na charakterové vlastnosti jednotlivých postav. Mařenku a Jeníčka chápaly děti jako kladné hrdiny. Čarodějníci vnímaly záporně a stejně tak macechu. Rozpory vznikly při charakteristice otce. Některé děti ho viděly jako hodného, jiné ho odsuzovaly za to, že odvedl Jeníčka a Mařenku do lesa a nechal je tam. Při uzavření naší

debaty jsem zaznamenala komentář Ondřeje. Ondřej se pozastavil nad tím, že čteme pohádky, kdy někdo někoho jí.

Poslední pohádkou týdne byla „**O kohoutkovi a slepičce**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Tato pohádka mi dala možnost zaměřit se na schopnost zapamatovat si prvky z textu a také na postihnutí obsaženého morálního poselství.

Děti si příběh poslechly se zájmem. V průběhu četby textu se pozastavovaly nad slovy, která neznaly a žádaly vysvětlení. Jednalo se o slova *sladovník*, *mláto* a též se pozastavily nad obsažením slova *svině*, od které byly žádány *šťětiny*.

Z diskuze: Po přečtení jsme si děj pohádky shrnuli. Přitom jsem se snažila děti přimět k samostatnému výčtu všech slepiččiných stanovišť. Dětem činilo potíže pojmenovat stanoviště, která souvisela se zmíněnými neznámými slovy. *Svini* nazývaly *prasátkem*. Dále jsem přistoupila k podávání otázek. Opět jsem se ptala na vlastnosti hlavních hrdinů. Slepíčku děti vnímaly jako hodnou a dobrou. Kohoutka děti nazvaly nemocným. Dále jsme se zamýšleli nad tím, proč se nehoda kohoutkovi stala. Děti nakonec došly k názoru, že se měl kohoutek podělit se slepičkou a že jeho jednání nebylo správné.

1.3. Pohádkový dědeček

Text: Eduard Petiška

Ilustrace: Zdeněk Miler

Hlavními hrdiny knihy jsou Martínek a jeho dědeček. Dědeček si veze Martínka k sobě na prázdninový pobyt. Cestují spolu vlakem. Povídají si o věcech, které je obklopují a dědeček Martínkovi vypráví příběhy, aby cesta rychleji ubíhala.

Při představení knihy byly děti zaujaty ilustracemi, které vždy souvisí s daným příběhem.

Příběh „**O nenasatném vrabci**“ jsme si přečetli v pondělí. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Vypráví se zde o hejnu hladových vrabců. Vrabci nemohli nalézt v zimním období potravu a jeden z nich tajně vlétl do vagónu s obilím, kde ho

obsluhující pracovník zavřel. Vrabec byl pyšný na to, že je nejbohatším vrabcem na světě. Blíží se ale večer a dlouhá noc. Právě s příchodem noci zde vrabec prožívá chvíle plné smutku a stesku po svých družích. Když muž druhý den ráno vagón otevře, vrabec vylétne ven a je velmi šťastný, že je zpět mezi ostatními vrabci. Uvědomí si, že pro stesk po přátelích se ve vagónu ani dosyta nenajedl.

Z diskuze: Z chování dětí bylo patrné, že příběh bedlivě poslouchají a čekají na závěr a rozuzlení. Poté jsem pokládala otázky. Ptala jsem se na to, proč mají ptáci v zimě hlad. Děti odpovídaly nejčastěji ve smyslu vlivu studeného počasí. Společně jsme popsali podmínky, které ptactvo k životu v zimě má. Následně jsem se zeptala, proč vrabec vlétl do kontejneru a proč hned neodletěl. Děti hodnotily vrabce jako hladového, lakomého či hloupého a shodly se na tom, že měl letět pryč. Dále jsme si povídali o tom, jak asi vrabci bylo, když byl v noci sám a smutný. Děti hodnotily jeho situaci jako něco ošklivého, něco, co by si nepřály. Popisovaly vrabce jako plačícího, nešťastného tvora. Vrabcův návrat mezi ostatní v dětech vzbudil radost a úlevu.

Úterní příběh se nazývá „**O ztracené hrušce**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: V tomto příběhu se řeší záhada hrušky, která spadne ze stromu, ale chlapec Toník ji nemůže najít. Pozve si na pomoc psa Bročka a též kočku. Ale ani ve trojici se hrušku nedaří najít. Kočka náhle chytne myš. Toník se u kočky přimluví, aby myš pustila, že s nimi bude na oplátku hledat. A právě malá myš hrušku nachází. Toník by se rád o hrušku rozdělil, ale zvířata o ni nejeví zájem. Zůstane tedy celá jemu a zvířatům se odvděčí poděkováním.

Z diskuze: Po čtení jsme si pohádku převyprávěli a já jsem se dětí zeptala, která z postav měla největší sílu. Děti se radily a výsledná volba byla, že Toník byl nejsilnějším. Na to navazovala má otázka, kdo ze jmenovaných byl největší. Děti opět označily chlapce. Má další otázka se týkala faktu, že když byl Toník nejsilnější a největší, proč nenašel ztracenou hrušku on. Děti přemýšlely a Ondřej prohlásil, že byl moc velký a jeho oči nedohlédly na zem. Myš je malá a má oči blízko u země a vidí na zem lépe. Zeptala jsem se na případ, kdy by hruška spadla za plot, kdo by ji mohl najít, kdo by nejlépe

zdolal plot. Děti se shodly na kočce. Dále jsem se zeptala na situaci, kdy by hruška visela stále na stromě a někdo by ji chtěl utrhnout, kdo by hrušku ochránil. Děti přemýšlely a došly k názoru, že nejlepší hlídač je pes. Debatu jsme ukončili v duchu toho, že každý umí své a nezáleží na tom, jak je velký a silný.

Ve středu jsme si četli příběh „**Vládův drak**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Na podzim chlapci pouštějí draky, každý si nějakého vyrobil. Jen Vládovi se do výroby draka nechce a žadoní na kamarádech, aby mu draky na chvíli půjčovali. Nejvíce se mu líbí Frantíkův drak, ten mu ho ale půjčit nechce. Vláša mu tedy draka odcizí. Přelepí ho papírem a přemaluje obličej. Když chlapci draky pouští, spadne Vládův drak do rybníka a voda smyje úpravy, které Vláša na drakovi vykonal. Nyní se pozná, že se jedná o Frantíkova draka. Vláša se za svůj čin velmi stydí a nějakou dobu mezi své kamarády vůbec nechodí.

Z diskuze: Zeptala jsem se dětí, co se jim na příběhu líbilo. Mezi jejich odpovědi se řadilo pouštění draků či hry dětí. Na dotaz, co se jim nelíbilo, poukazovaly na odcizení draka, na to, že drak spadl do rybníka. Záporně vnímaly postavu Vlášy. Na to jsem děti požádala o pomoc, jak bychom mohli příběh pozměnit, aby se tyto nepříjemné události nestaly a Vláša by nemusel být vnímán jako chlapec konající nepatřičné věci. Děti se shodly na tom, že Vláša si měl draka vyrobit a ne ho brát kamarádovi. Zeptala jsem se, co měl Vláša udělat v případě, že vyrobit draka neuměl. Mezi rady dětí patřila možnost nákupu v papírnictví, dále děti odkazovaly Vlášu na pomoc rodičů, či hraní si s jinou hračkou. Nastolila jsem variantu zavřeného obchodu, zaneprázdněných rodičů a velké Vlášovy touhy po drakovi. Připomněla jsem situaci, kdy je Vláša pouze se svými kamarády. Barbora nabídla možnost, že by měl Vláša požádat o pomoc ostatní chlapce. Společně jsme si dovyprávěli příběh, který děti označily za správný. Chlapci Vlášovi pomohli a společně pouštěli draky až do večere.

Ve čtvrtek jsme vybrali pohádku „**Jak se auto předhánělo s vlakem**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Stručný děj: Řidič Zubejda zapomene zabrzdit nákladní auto a to se rozhodne pro závod s vlakem. Pustí se dolů z kopce a nerespektuje dopravní značení a ani se neumí samo ovládat. Jeho divoká jízda končí převrácením a poničením. Jen šťastnou náhodou nedošlo při jeho činu k žádnému zranění, jelikož trasa jízdy vedla též okolo školy. Řidič Zubejda v případě, že auto opouštěl, od té doby vždy řádně zabrzdil.

Z diskuze: Čtvrteční četba zaujala zejména chlapce. Poslouchaly napínavý děj. Tomáš byl příběhem velmi zaujatý. Ihned po ukončení čtení příběh hlasitě komentoval. Popisoval vzrušeně děj a zapůsobil na něj výrazně fakt, že auto svou cestu zakončilo havárií. Tomáš je velmi technicky zaměřený a na diskuzi o pohádce se podílel největší měrou. Po shrnutí děje jsem se děti zeptala, proč vlastně k této situaci došlo. Děti odpověděly, že auto chtělo závodit s vlakem. Zeptala jsem se, jestli by se mohlo stát, že by také auto jejich rodičů odjelo samo pryč, za účelem závodu. Děti odpověděly, že jejich auto musí otec či matka řídit, samo vozidlo nikam nejezdí. Další má otázka se týkala obsluhy auta. Co musí řidič v autě udělat, když chce zpomalit či zastavit. Tomáš ihned odpověděl, že řidič brzdí. Jelikož Tomášovi rodiče auto nevlastní, nebyl schopen děj blíže popsat. Pomohl mu Ondřej, jehož otec pracuje jako řidič traktoru. Popsal činnost tak, že otec šlape na pedál na zemi a že má ještě jednu brzdu, když zastaví. Dětem jsem připomněla, že právě tuto druhou brzdu zapomněl řidič Zubejda zabrzdit a auto z kopce sjelo. Dále jsme diskutovali o tom, že řidič je zodpovědný za škody způsobené jeho autem, protože auto nemá rozum jako my lidé. Právě řidič musí vždy auto řádně zabezpečit. Ondřej dodal, že tatínek se často zmiňuje po jízdě autem, že je nutno auto zabrzdit.

V pátek byla vybrána pohádka „**O pilném pejskovi**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Maminka žádá svou dceru Helenku několikrát o pomoc při domácích pracích, ale Helenka pomoc neustále odkládá. Místo ní se snaží vždy pomoci Helenčin pejsek, avšak bez úspěchu. Jednou maminka posílá dceru natrhat jahody, aby jí mohla upéci koláč. Helenka se opět opozdí a když dojde k záhonu, jahody jsou již sklizené. Helenčin pilný pejsek jahody sklídlil.

Jelikož však neuměl jahody trhat jinak než ústy, všechny je snědl. Maminka tak nemá jahody na koláč pro Helenku.

Z diskuze: Po shrnutí děje jsem se děti zeptala, proč se Helenka vždy zpozdila, když ji maminka žádala o pomoc. Děti odpovídaly, že si Helenka hrála a neměla čas, nechtělo se jí, či že byla líná. Zeptala jsem se, jestli byl v pohádce někdo, kdo líný nebyl. Děti uvedly pejska. Zeptala jsem se, jaká byla maminka. Děti váhaly s odpovědí. Společně jsme si tedy zopakovali, proč potřebovala maminka Helenčinu pomoc. Došli jsme k názoru, že to bylo vždy při maminčině nějaké domácí pracovní činnosti, takže maminka hodně pracovala, tudíž nebyla líná. Dále děti vyprávěly o tom, jak doma pomáhají rodičům, či jak pomáhají jejich sourozenci. Na závěr jsem vznesla dotaz, zdali měla Helenka mamince pomoci či bylo lepší pomoc odsunout. Děti uvedly, že měla mamince pomoci včas. Kateřina dodala, že by upekly s maminkou jistě ten koláč.

1.4. Povídání o pejskovi a kočičce

Text a ilustrace: Josef Čapek

Při představování knihy dětem jsem se setkala s reakcemi, kterými děti vyjadřovaly, že postavy pejska a kočičky znají. Některé děti znaly jejich příběhy z DVD nosičů. Dvě děti uvedly, že se s touto knihou již setkaly, rodiče a prarodiče jim z ní předčítali a dvě děti právě tuto knihu vlastní. Jedno děvče zná pohádky ze zvukového záznamu na CD, s největší pravděpodobností v brilantním podání Karla Högera, jako je tomu DVD.

Přečetla jsem dětem názvy pohádek a pobídla je k přemýšlení o tom, jaké pohádky by rády slyšely.

Na pondělí děti vybraly první příběh z knihy s názvem „**O pejskovi a kočičce, jak si myli podlahu**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Pejsek a kočička se rozhodli po lidském vzoru pro úklid podlahy ve svém domku. Příběh popisuje jejich konání. Pejsek požije mýdlo a k čištění podlahy využijí zvířátka střídavě své vlastní kožíšky, které poté musí vyprat. Následně se suší na prádelní šňůře, ale několikrát je vyruší déšť. Nakonec usnou po těžké práci v prádelním koši.

Z diskuze: Z chování dětí bylo patrné, že je příběh velice zajímavý a užívají si jeho příjemnou atmosféru. Při poslechu byly veselé a velmi si ho užívaly. Po skončení mého čtení vyžadovaly opakované přečtení. Nabídla jsem tedy, že zopakují některé pasáže. Děti označily část, kdy pejsek požil mýdlo a dále část, kde se popisuje praní a sušení zvířátek. Tyto úseky poslouchaly opět se zájmem a dobrou náladou.

Následovalo shrnutí děje. Při společném vyprávění děti velice živě a vzrušeně popisovaly děj.

Vyprávění jsme si doplnili prohlédnutím ilustrací, které v tomto případě slouží jako významný pomocník k zachycení postřehů z děje.

Děti, které knihu doma mají, napovídaly, jaká ilustrace patří k určité situaci.

Měla jsem pro děti připravené otázky pro naši obvyklou diskusi, ale v tomto případě byla diskuse již otevřena a tak jsem nechala rozhovor volně plynout a čekala, kam nás dětské úvahy dovedou.

Děti velice zaujala část, kdy pejsek požil mýdlo a tvořila se mu u tlamy pěna. Tuto situaci Matyáš přirovnal k situaci, kdy se doma koupe a má ve vaně hodně pěny. Vyprávěl, že ji zkoušel ochutnat a že nebyla dobrá, že mu nechutnala a že pejskovi jistě také nechutnala. Zeptala jsem se, co by, dle dětí, pejskovi chutnalo. Odpovědi byly rozmanité: psí granule, buřty, maso, vajíčko a Sára by psa nakrmila též dortem a zmrzlinou. Využila jsem této odpovědi k navození zájmu o četbu příštího dne a sdělila dětem, že o tom, když pes jí dort a další nevhodné potraviny si přečteme další den, pokud budou mít zájem.

Vrátila jsem se ještě Matyášovu ochutnání pěny z vany. Debatovali jsme o tom, že požití nevhodných látek nám může velmi uškodit a že nejsou všechny věci kolem nás určené k jídlu, ačkoli velmi lákavě vypadají.

V úterý se nám nabízela pohádka, jejíž myšlenku jsme si nastínili již v pondělí. Po shrnutí děje z pondělní pohádky jsem se zeptala dětí, zdali si chtějí příběh o dortu poslechnout. Děti nadšeně souhlasily.

Četli jsme tedy příběh „**Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný obsah: Pejsek a kočička měli oslavit svátek a narozeniny. Děti jim přinesly jako dar dort vyrobený z písku. Pejsek a kočička by si rádi upekly dort opravdový. Připravily směs ze všech poživatin i nepoživatin a dali ji do trouby péct. Po upečení dali dort chladit za dveře a šli pozvat děti na hostinu. V té době šel okolo dortu zlý pes a celý ho snědl. Kvůli ukrutným bolestem břicha se odvalil pod keř a zůstal tam ležet. Když se pejsek a kočička vrátili a psa viděli, byli rádi, že dort nesnědli děti ani oni sami.

Z diskuze: Děti si poslech opět užívaly a po přečtení samy rozpoutaly diskusi. David uvedl, že ten dort musel být velký, když se tam toho tolik vešlo. Děti začaly vzpomínat, co všechno pejsek a kočička do dortu zamíchali. Pomohla jsem jim doplněním z textu. Zeptala jsem se, jestli všechny ingredience z dortu pejska a kočičky jsou požitelné pro nás. Michaelu zaujal zejména fakt, že byla uvedena i hlava z husy. Děti se shodly na tom, že tento dort by pro lidi požitelný nebyl. Upozornila jsem děti na zmínku z minulého dne, kdy jsme diskutovali o tom, co je vhodná potrava pro psa. Ondřej uvedl, že pejsek a kočička smíchali spoustu surovin a zlému psovi bylo z toho dortu potom nevolno.

Ve středu byl přečten příběh s názvem „**Jak si pejsek roztrhl kačata**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Pejsek a kočička si vyšli na procházku a při honbě za zajícem si pejsek ve křoví roztrhl kalhoty. Kolemjdoucí děti se pejskovi smály a tak mu kočička kalhoty zašila opodál ležící žízalou. Pejsek a kočička se domnívali, že jde o provázek. Na cestě potkali slepici a ta žízalu z pejskových kalhot vyzobla. Pejsek a kočička šli tedy za švadlenou, ta ale nebyla k zašívání příliš ochotná. Nakonec bylo domluveno, že pejsek a kočička pochyťají v jejím domku všechny myši. Když bylo hotovo, švadlena pejskovi kalhoty zašila a ještě dostali sladkou odměnu v podobě hrnku mléka a kusu mazance.

Z diskuze: Děti vybraly tuto pohádku a velice se bavily nad jejím názvem. Rozveselilo je slovo „kačata“. Dobře věděly, že jde o kalhoty, ale bavily se vyslovováním a opakováním tohoto slova.

Po přečtení a shrnutí pohádky jsem se zeptala, zda je možné, aby psi nosili kalhoty. Děti poukázaly na svetry a vesty, ve kterých běžně v chladném počasí ve městě menší rasy psů vídáme. Ondřej poukázal na fakt, že je zvířatům zima a oblečení je chrání. Ptala jsem se, zda viděly někdy oblečené jiné zvíře, než psa. Barbora si vzpomněla na návštěvu cirkusu, kde viděla koně vyzdobeného pestrým přehozem. Zeptala jsem se, zda byla tomu koníkovi také zima. Barbora uvedla, že ne. Na můj dotaz proč byl koník oblečený, zazněla odpověď ve smyslu nutnosti estetického a zářivého vzhledu koně. Poté jsem se dětí zeptala, proč chodíme oblečení my, lidé. Michaela uvedla jako důvod ochranu lidského těla před nepřízní počasí. Děti vyprávěly o svém oblíbeném oblečení. David prohlásil za nejoblíbenější části oděvu takové, které mají obrázek některého z kreslených hrdinů, zejména Spidermana. Zeptala jsem se dětí, zdali ví, kdo ušil oblečení pro psy, pro koně z cirkusu a též pro nás, lidi. Některé děti uvedly název *šička, švec* či poukázaly na místo pořízení, tedy obchod. Kateřina označila povolání „švadlena“ a já jsem ji ještě doplnila o pojem „krejčí“.

Ve čtvrtek jsme četli pohádku „**Jak našli panenku, která tence plakala**“. Přítomno bylo 16 dětí.

Stručný děj: Pejsek s kočičkou naleznou venku pohozenou plačící panenku. Vezmou si ji domů a starají se o ni. Donesou pro ni hračky, které venku našli. Hračky poztrácely děti, které si s nimi hrály. Společně se pejsek s kočičkou zamýšlí nad tím, jak děti se svými hračkami zacházejí. Pozastavují se nad tím, že ztráta hračky není pro děti bolestná, protože mají hraček velké množství.

Z diskuze: Výběr pohádky byl zejména ze strany děvčat. Pozorně však poslouchaly všechny děti. Velice pozorné byly při výčtu nalezených hraček a při kritice pejska a kočičky zaměřené na dětské nešvary. Po četbě jsem žádala děti o společně převyprávění děje. Ty tentokrát shrnuly děj velice stručně. Popsaly nalezení panenky a hledání hraček pro ni. Vyjmenovaly některé hračky, které pejsek a kočička našli. Vytušila jsem, že děti nejsou ochotny příliš diskutovat o příběhu. Za důvod jsem považovala fakt, že se cítily být pejskem a kočičkou svým způsobem pokárány za nesprávné zacházení

s hračkami. Ondřej přispěchal s oznámením, že traktor, který byl vánočním dárkem pro něj, je pečlivě uložený v poličce. Také další děti se připojily s ubezpečením, že jejich hračky jsou řádně uklizeny. David přiznal, že ztratil autíčko, když byl na hřišti. Také Karel přiznal, že postrádá několik hraček a připojila se i děvčata, která hledají panenku a části dětského nádobí. Bylo patrné, že opadá rozpačitost z pokárání a děti jsou ochotné přiznat, že o některých svých hračkách nemají přehled. Snažila jsem se jejich, zatím opatrnou sdílnost, využít k pokračování v diskuzi. Už jsem neměla v úmyslu dětem připomínat problematiku ztracení hraček, abych jejich ochotu rozmlouvat opět neoslabila a tak jsem odbočila jiným směrem. Snažila jsem se rozhovor spíše odlehčit a ukončit jakési napětí, které stále ještě přetrvávalo. V pohádce pejsek a kočička pojmenovali panenku jménem „Jájinka“. Zeptala jsem se dětí, zdali by vymyslely jméno pro panenku či panáčka, nebo zda nějaké takové oblíbené jméno znají. Zaznělo velké množství vymyšlených i reprodukovaných jmen, např. *Hajínek, Bulínek, Čerňáček, Modračka, Kulíšek* a následovala zdrobnělá dětská jména jako *Nelinka, Baruška* či *Karolínka*. Při vymýšlení jmen děti viditelně ožily, ale dle mého názoru nad poselstvím pohádky přemýšlely i při usínání.

Páteční pohádkou byl příběh s titulem „**O pyšné noční košilce**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Pejsek si při dovádění na louce poranil tlapku o střep. Kočička ho doma ošetřovala a aby se pejsek rychleji uzdravil, vyprávěla mu pohádku „O pyšné noční košilce“. Jedná se o příběh dvou nočních košilek. Jedna z nich je „chudá“ a není vůbec vyzdobená, druhá je „bohatá“ s pestrými výšivkami a okrasami. Košilky se potkají. Chudá noční košilka by se ráda s bohatou noční košilkou přátelila, ale bohatá košilka pro svou pýchu nemá zájem o přátelství s chudou košilkou. Ta je z této skutečnosti velmi smutná. V noci, když spí, andílci ji překrásně ozdobí. Druhý den se obě košilky opět potkají. Původní bohatá košilka je ušpiněná od bláta a s nazdobenou chudou noční košilkou by se nyní ráda přátelila. Chudá noční košilka ji neodmítne, bohatá košilka ztratí svou pýchu a obě se spolu spřátelí.

Z diskuze: Pohádka byla vybrána dívkami i chlapci. Děti opět pozorně poslouchaly. Vzhledem k netypickým pojmenováním nočních košilek (bohatá, chudá) bylo mým záměrem zjistit, zda děti správně sledovaly linii příběhu a zda odlišují povahy, postoje košilek a také situace, v nichž se košilkyně nacházejí. Příběh jsme si společně stručně shrnuli a můj první dotaz se týkal vzhledu košilek popsanych v příběhu a jejich pojmenování. Ptala jsem se na to, jak vypadala chudá noční košilka. Dostalo se mi odpovědi od Veroniky, že chudá košilka nic neměla. Některé děti ovšem byly při hledání odpovědi bezradné. Na dotaz, jak vypadala bohatá noční košilka, odpověděl Matyáš, že se nechtěla přátelit s chudou noční košilkou. Zaznamenala jsem, že děti se nevěnují příliš vzhledu, ale spíše je zaujalo jednání. Zeptala jsem se na důvod, proč tomu tak bylo, proč nebyla bohatá košilka ochotna se přátelit s chudou košilkou. Matyáš odpověděl, že chudá noční košilka nic neměla. Zaujalo mne, že děti své odpovědi stáčí k chudé noční košilce, ačkoliv můj dotaz se vztahoval k bohaté košilce. Ptala jsem se tedy dále. Při dotazu, jaká vlastně byla bohatá noční košilka, Veronika odpověděla ve smyslu, že se nechtěla přátelit s chudou noční košilkou a když se umazala, už k tomu ochotna byla. Zeptala jsem se dětí, co je to *být chudý*. Děti s odpovědí vyčkávaly a Karel přispěl odpovědí, že chudý má málo hraček a věcí. Na dotaz, co je to *být bohatý*, Kateřina odpověděla, že bohatý má hodně věcí. David dodal, že bohatý má velké auto. Bylo však patrné, že děti se nad hloubkou významů příliš nezamýšlí, či v nich lehce tápají a jejich odpovědi jsou váhavé. Dále jsem se zeptala dětí, co pro ně znamená rčení, že je někdo *pyšný*. Veronika vidí takového člověka jako zlého, Michaela srovnala tento povahový rys s chováním bohaté košilkyně. Zeptala jsem se, zda musí být člověk pyšný napořád, nebo se může polepšit. Děti váhavě pohlížely. Zeptala jsem se, jestli bohatá košilka se stala lepší, když se později přátelila s chudou košilkou. Na to děti odpověděly kladně. Poté děti připustily možnost nápravy pyšného člověka.

Postřehla jsem, že při výběru pohádek z této knihy se velmi prosazovali jedinci, kteří už se s četbou z knihy, poslechem z CD, či reprodukcí z DVD setkali. Vzhledem k tomu, že vlastním DVD s pohádkami z této knihy,

porovnávala jsem výběr dětí s pohádkami na DVD. Všechny tituly vybrané dětmi jsou mezi příběhy na DVD. Děti tedy vybíraly příběhy, které znaly, nebo alespoň někdy slyšely. Měly v tomto případě přání a potřebu slyšet je znovu. Přáli si zopakovat je a možná lépe pochopit. Dle mého názoru je pro děti velice přitažlivá nezaměnitelná atmosféra Čapkových příběhů a jazykový styl dítěti dobře srozumitelný.

1.5. Pohádky skřítků Medovníčka a Barvínka

Text: Jan Lebeda

Ilustrace: Zdeňka Študlarová

Děti měly v dosahu všechny knihy, které jsem do projektu zařadila a tudíž se jim nabízela možnost si je prohlédnout kdykoli měly zájem. Tato kniha patřila k těm, které se v rukách dětí ocitly velmi často. Děti upoutaly půvabné ilustrace Zdeňky Študlarové. Ilustrace i děj knihy je úzce spojen s přírodou a tematikou přírodních jevů z oblasti živé i neživé přírody. Dále se zde odráží poselství důležitosti pozitivních mezilidských vztahů.

Knihu děti dříve neznaly, setkaly se s ní až v rámci tohoto projektu.

Úvodní pohádku jsme si přečetli v pondělí. Nese název „**Skřítkové se skamarádili**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Stručný děj: Skřítek Medovníček žije ve své chaloupce v hluboko v lese. Zabývá se pomocí zvířatům a ptactvu, pokud je potřeba. Mezi jeho schopnosti patří kouzelnická moc. Udržuje přátelství se včelami a rád si pochutná na medu. Jednou ráno se na pasece setká se skřítkem Barvínekem, který má podobné kouzelnické schopnosti a zabývá se též péčí o přírodu. Skřítkové se na základě vzájemných sympatií domluví na spolupráci v rámci přírody. Medovníček se bude starat o zvířecí říši a Barvínek bude mít na starost říši rostlinou. Tak vzniká velké přátelství a skřítkové prožívají společně mnohá napínavá dobrodružství.

Z diskuze: Závěr této pohádky mi pomohl v otevření dnešní diskuse. Na konci příběhu byla dětem položena otázka : „*A co vy, děti, máte nějakého dobrého kamaráda?*“

Tímto dotazem skončila četba a začalo naše společné debatování. Děti odpovídaly různými jmény velice překotně. Jejich odpovědi jsem zastavila a požádala je, aby mi odpověděl každý zvlášť, že bych ráda slyšela odpověď od každého z nich. Ovšem ještě jsem vložila před jejich odpovědi dotaz ve smyslu významu slova „kamarád“. Děti neuměly příliš zformulovat odpověď, bylo patrné, že neví, jak odpovědět. Požádala jsem je o to, abychom si společně zopakovali slovo „kamarád“. Zopakovali jsme ho několikrát. Poté jsem dětem pomohla rozložením do slabik a poprosila je o přemýšlení o tom, zda v tomto slově neslyšíme i slovo jiné. Slabikovali jsme ještě několikrát a Matyáš vykřikl slovo, na které jsem čekala. Bylo to slovo „rád“. Můj dotaz byl nasnadě, směřoval k vysvětlení slova „rád“. Děti odpovídaly ve smyslu, že člověk, který má někoho rád, je na něj hodný, neubližuje mu. Lidé, kteří se mají rádi, si spolu hrají a pohladí se. Zeptala jsem se, koho mají ony samy rády. Jmenovaly rodiče, prarodiče, ostatní děti, sourozence a též domácí mazlíčky. Velice jsem byla potěšena odpověďmi vztahujícími se k personálu naší mateřské školy. Dále bylo potřeba rozlišit rozdíl mezi rodinou a kamarády. Zeptala jsem se dětí, koho z těch osob, které jmenovaly, mají doma. Odpovědi mi byli samozřejmě rodiče, sourozenci a též prarodiče. Dohodli jsme se, že tyto osoby budeme považovat za rodinu. Ostatní pro nás budou kamarádi. Nyní jsem zopakovala dotaz na jmenování kamarádů a požádala děti, aby odpovídaly postupně každý zvlášť, jak již bylo uvedeno. Mezi odpověďmi se objevovaly děti z naší třídy (bylo by velice zvláštní, kdyby při velké časové dotaci, kterou děti tráví společně ve školce, nevznikaly přátelské vazby), děti přátel rodičů apod. Děti ovšem mezi kamarády opětovně řadily své sourozence, či sestřenice a bratrance. Dle mého mínění za kamaráda považují člověka věkově blízkého, s podobnými zájmy, s kým si dobře rozumí.

Úterní četbou byla pohádka **„Skřivánčí zpívání a mlsný ježek Bonifác“**.

Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Bylo jaro a Medovníček s Barvínkem naslouchali libému skřivánčímu zpěvu. Společně si o skřivánčích vyprávěli a povšimli si poletujících včel. Medovníček poučil Barvínka o zvláštnostech včel, zejména o

tvaru a funkci jejich očí. Barvínek se zájmem poslouchal, když náhle narušil jejich komunikaci jeden ze skřivanů. Postěžoval si na ztrácející se vajíčka z jeho hnízda. Skřítkové se okamžitě dovítíli, kdo by mohl být vinný tímto činem a hned se za ním vydali. Byli si jisti, že tyto škody páchá ježek Bonifác. Ježek svou vinu neopíral a slíbil polepšení. Skřítkové ovšem nevěřili, že by ježek dokázal odolat svým chutím a tak vyzvedli hnízdo s vajíčky na vysoký kámen ve křoví. Tam bylo hnízdo chráněno i před mlsným ježkem.

Z diskuze: Došlo opět ke společnému shrnutí děje a k vyzdvihnutí zajímavých momentů z oblasti přírody či zvířecí říše. Děti velice zaujaly informace o zrakovém ústrojí včel. Jelikož tematika ochrany přírody je velice vhodným a zajímavým způsobem dětem předložena v textu příběhu, směřovala jsem své dotazy jiným směrem. Spojitost se zrakovým ústrojím jsem zachovala, ovšem věnovala jsem se zrakovému ústrojí lidskému. Nejdříve jsem děti vyzvala, aby mi ukázaly, kde mají své oči. Poté jsem je požádala o to, aby zamrkaly, zavřely oči, otevřely oči, hleděly postupně do různých stran, či zkoušely hledět jedním okem. Děti tato činnost velice pobavila. Poté jsem položila otázku o počtu našich očí. Zajímalo mne, zda při ztrátě oka naroste jiné, stejně jako je to u chrupu. Děti váhaly s odpovědí, ale první hlasy se začaly ozývat v záporné odpovědi. Souhlasila jsem a předeslala, že si musíme oči chránit. Zeptala jsem se, jak to můžeme dělat. Kateřina vyřkla jako první odpověď ve smyslu ochrany očí brýlemi. Můj další dotaz zněl, pokud nenosíme brýle, jak můžeme své oči chránit. Děti opět zaváhaly. Připomněla jsem jim časté momenty z pobytů venku, kdy děti nabádáme k opatrnosti při manipulaci s předměty a tolik lákavými klacíky. Děti se rozpomněly a Ondřej připomněl moment, kdy ho jiný chlapec větvičkou šlehl hned vedle oka. Matyáš zavzpomínal na pobyt na hřišti. Tam mu jiné dítě vhodilo do očí písek. Na to Ondřej opět vzpomněl na dobu, kdy ho oči bolely kvůli diagnóze zánětu spojivek. Společně jsme došli k závěru, že musíme při hře a jiných činnostech dbát na nutnost ochrany zraku a musíme chránit oči své i ostatních. Vrátila jsem se k Ondřejovu zánětu spojivek. Uvedla jsem, že za to, že Ondřej měl tuto nemoc, nemohl nikdo jiný, že je to nemoc, od které nám ale může někdo pomoci. Děti věděly, že

s nemocemi chodíme k lékaři. Ondřej popsal léčbu mastmi a návštěvy u očního lékaře, což bylo pro ostatní děti velmi zajímavé.

Ve středu byla přečtena pohádka „**Vosy zahnalý kozu Lízu**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Babička Hanousková vlastní kozu Lízu, která občas provede nějakou neplechu. Tentokrát babičce rozryla záhony na zahradě, poškodila jabloň a nakonec utekla do lesa. U pařezu uviděla lákavý list a chtěla si na něm pochutnat. Byl to ovšem proměněný skřítek Barvínek, který zde odpočíval. Kozu se už chystala Barvínek v podobě listu sníst, když přispěchal na pomoc Medovníček a společně kozu zahnali k místu, kde měly hnízdo vosy. Vosy se postaraly o to, aby se koza Líza opět vrátila zpět do svého chlívku a přitom ji počastovaly několika žihadly. Barvínek Medovníčkovi děkoval za pomoc a zajímalo ho, proč využili pomoc vos a ne včel. Medovníček Barvínkovi vysvětlil, že když vosy dá žihadlo, vtáhne ho zpět a nic se jí nestane. Ovšem včela tento čin zaplatí životem. Medovníček upozornil Barvínek na nutnost ochrany včelstev.

Z diskuze: Otázka na konci příběhu opět pomohla směřování mých dotazů. Autor vznáší dotaz : „*Děti, vzpomenete si, kdy jste pomohly někomu, kdo vaši pomoc potřeboval?*“

Děti o položené otázce přemýšlely a Michaela se přihlásila s odpovědí, že pomohla dneska Jáchymovi uklidit kostky. Na to navázal Tomáš. Ten pomohl Anetě postavit domek pro zvířata. Zeptala jsem se Michaely a Tomáše, zda ti kamarádi, kterým pomohli, měli radost. Oba odpověděli souhlasně. Tomáš dodal, že Aneta postavit domek sama nedokázala. A on staví domky rád, tak jí pomohl. Michaela dodala, že Jáchym uklízel kostky pomalu a tak mu pomohla. Společně plánovali vypůjčení jiné hračky. Zeptala jsem se, jak by se děti zachovaly, kdyby například stavěly velký hrad, samotné by takovouto činnost nezvládly a zrovna by nebyl nikdo, kdo by pomoc nabídl. Děti odpověděly, že by přišli za mnou, paní učitelkou. Opáčila jsem jim odpovědí s otázkou, kdybych zrovna skládala se Sárkou puzzle, protože potřebovala také pomoci, co by dělaly potom. David vykřikl, že by hrad zbořil. Na to Kateřina nesouhlasně vrtěla hlavou. Zeptala jsem se jí, co by udělala ona. Kateřina by

požádala o pomoc Tomáše, jelikož ten je známý svým technickým zaměřením a výraznou zručností při stavění, skládání či sestavování. Děti tuto jeho oblibu vnímají. Zeptala jsem se Kateřiny, jak by Tomášovi řekla o pomoc. Kateřina, která se právě naučila používat ve slovech souhlásku „R“, odpověděla: „Tomášku, prrosím, pomůžeš mi?“ Její odpovědí jsem byla velmi potěšena. Uvedla jsem, že je správné, abychom v případě potřeby požádaly druhého o pomoc a doplnila jsem, že nesmíme zapomínat na použití správné formulace s nezbytnými slovy. Právě slova „prosím“ a „děkuji“ jsou účinnější, než dlouhé vyprávění a vysvětlování, či nucení a vymáhání. Kateřina dodala, že „děkuji“ řekne Tomášovi až potom, co jí pomůže.

Ve čtvrtek byl výběr jasný. Děti toužily slyšet pohádku, ke které patří obrázek s mravenci. A ta nese název „**Příprava na malování včelích úlů**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Stručný děj: Medovníček s Barvínkem se rozhodli obnovit nátěry na včelích úlech. Potřebovali zjistit spotřebu určitých barev a proto se vydali na obchůzku. Cestou Medovníček seznamoval Barvínka s tím, že včely nevidí bílou barvu a také, že úly se natírají různými barvami, aby každá včela našla cestu do správného úlu, který pozná také dle specifické vůně. Tu vydává včelí královna. V každém úlu je jedna. Skřítkové na své cestě přišli k mraveništi, které právě poničila zlá liška. Medovníček mravencům věnoval med, aby měli mravenci dostatek sil při opravě mraveniště. Skřítkové dokončili svou cestu lesem a spočítali spotřebu barev na úly a unaveni ulehli k odpočinku.

Z diskuze: V textu bylo uvedeno, že úly se natírají modrou, žlutou, zelenou a červenou barvou. Bílou barvu včely nerozpoznají a proto se často řítí střemhlav proti bílé stěně a narazí, jelikož si myslí, že mají před sebou volný prostor. Přiměla jsem děti zavzpomínat na naši diskusi o ochraně očí. Uvedla jsem, že oči nám dávají významnou schopnost, vidět nespočet věcí okolo sebe, které jsou různobarevné a ne každý tvor má takové štěstí jako člověk, vidět okolo sebe tak pestré obrazy světa. Právě s přihlédnutím k omezeným možnostem včel či psů bylo mým záměrem upozornit děti na lidskou schopnost zrakového vnímání na vysoké úrovni a na to, že je třeba tuto schopnost plně využívat. Je třeba pozorovat dění kolem nás, barvy světa a

využít toto smyslové vnímání v náš prospěch a rozvoj. Požádala jsem děti, aby se rozhlédly kolem sebe a sdělily mi, co je v naší třídě právě zaujalo. Velké množství dětí jmenovalo hračky, na kterých utkvěly pohledem. Popisovaly barvy, velikost. Požádala jsem děti, aby vyhlédly z okna na oblohu. Obloha byla toho dne polojasná s několika mraky v kontrastu s modrou. Chtěla jsem vědět, co na obloze děti našly, co tam vidí. Nejdříve popisovaly pouze bílé a šedé mraky a modré nebe. Požádala jsem je o důkladnější pozorování a Adéla ukázala z okna s výkřikem, že tam vidí balonek. Všechny děti, hledaly onen balonek. Adéla ho ovšem spatřila ve tvaru mraku. Ostatní děti také vyhledávaly a pojmenovávaly, co se na obloze, dle jejich vizí, nachází. Tomáš spatřil lokomotivu s kouřem, Šárka uviděla strom a Matouš našel na obloze peřinu. Poté děti zahlédly letící letadlo a stopu za ním a živě komentovaly tento obraz.

Na páteční den byla vybrána pohádka „**O studánce, lesních vílách a proměnách**“. Pohádku vybírala zejména děvčata, motivovala je k tomu ilustrace tančících víl za svitu měsíce. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Medovniček s Barvínkem se jdou za úplňku napít vody z kouzelné studánky. Cestou jsou svědky tance víl a volby jejich nové královny. Ke studánce doputují, kouzelné vody se napijí a cestou domů se baví svými různými přeměnami a podobami.

Z diskuze: Po shrnutí děje pohádky jsem oznámila, že si také zahrajeme na kouzelnou studánku. Připravila jsem hrnky s čajem a domluvila se s dětmi, že čaj pro nás bude představovat vodu z kouzelné studánky. Každý, kdo se vody napije, nám svěří, v co by se rád proměnil, kdyby měl tu moc. Postupně děti upíjely čaj a svěřovaly své tajné sny. Ondřej chtěl být velký jako jeho otec, Adéla chtěla být vílou Elzou z pohádky „Ledové království“. Na Adélu navázala ostatní děvčata a přála si být totožnou postavou, nebo další postavou z tohoto pořadu, princeznou Annou. Zeptala jsem si děvčat, proč takto volila. Důvodem byly krásné šaty Elzy a Anny a také to, že uměly obě bruslit. David si přál být Spidermanem, což je jeho velice oblíbená postava. Musím ale podotknout, že pokud spatří živého pavouka, má velký strach. Tomáš by chtěl

řídít vlak. Matyáš by se nechtěl proměnit v žádnou jinou postavu a stejně tak Matouš.

1.6. Štaflík a Špagetka

Text: Alena a Jiří Munkovi

Ilustrace: Zdeněk Smetana

Když poprvé děti uviděly tuto knihu, ihned hrdiny z obálky poznávaly. Uváděly, že pejsky Štaflíka a Špagetku znají z Večerníčků. Kniha je bohatá na ilustrace Zdeňka Smetany. Jsou jistou známkou kvality a děti si tuto knihu prohlížely velmi často.

V pondělí jsme se seznámili s úvodem. Ten vypráví o tom, „**Jak to začalo**“ – takto se úvodní část jmenuje. Štaflík a Špagetka byli darováni pod vánoční stromek dětem Pavle a Petrovi. Psi žili v rodině až do své dospělosti, ale nebyli spokojeni s přístupem svých pánů a tak rodinu opustili. Navazující kapitola nese název „**Štaflík a Špagetka jdou do světa**“. Přítomno bylo 13 dětí. Stručný děj: Štaflík a Špagetka se rozhodli opustit domov. Svou první noc strávili na smetišti ve staré psí boudě. Tam je objevila vrána, která jejich ocásky považovala nejdříve za hady. Když zjistila, že jde o psy, rozhodla se jim zlomyslně svázat ohony k sobě. Přitom se ale do ocásků sama zamotala a vysvobodili ji Štaflík se Špagetkou, které její konání probudilo. Vrána jim za to slíbila přátelství, oni ale o něj příliš nestáli. Pokračovali tedy ve své pouti dál.

Z diskuze: Po přečtení požadovaly děti důkladně shlédnout ilustrace k příběhu. Dle nich jsme příběh zrekapitulovali. Jelikož jsem věděla, že některé rodiny dětí vlastní psa a také jsem o nich slyšela od dětí nespočetná vyprávění, dala jsem dětem nyní prostor na vyprávění o nich. Kateřina má doma dva psy, Šejlu a Neli. Poprosila jsem ji, zda by o nich povyprávěla. Kateřina uvedla, že Šejla je hodná a velká. Neli trochu kouše a v nedávné době se ztratila. Rodina už nedoufala, že ji najde. Všichni byli smutní. Maminku napadlo zveřejnit informaci o ztrátě s fotografií na sociální síti Facebook a obratem se přihlásilo děvče, které psa našlo daleko od domova. Příběh šťastně skončil a Neli je už zase doma. Ondřej jezdí za prarodiči do obce Závší a často vyprávěl o jejich

psovi Ronovi. Ron bohužel před nedávnem zemřel. Ondřej vypravoval, jak psa pohřbili a zazpívali mu píseň. Babička s dědečkem už mají nové štěně. Jmenuje se Poldík a Ondřej se moc těší, až pojedou do Závší za babičkou, dědečkem a Poldíkem. Veronika uvedla, že nemá psa, ale kočku jménem Barča. Vypráví často, že Barča tropí neplechty a i nyní vzrušeně vyprávěla, jak Barča doráží na ptáčka Kulíška v kleci. Barča také shodila hrnek a poškrábala křeslo. Podle Veroniky jde o uličnici. Děti, které doma žádné zvíře nemají, prohlašovaly, že příští Vánoce dostanou jistě nějaký živý dárek. Nebylo nutné se do diskuse příliš vkládat, děti samy velice živě diskutovaly bez pobízení.

Další příběh nesl název „**Štaflík a Špagetka staví dům**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Stručný děj: Štaflík a Špagetka se rozhodli pro stavbu svého domu. Jejich dílo se však nedařilo, také možná díky asistenci vrány. Právě ona pejskům poradila, ať požádají o pomoc děti. Ty neváhaly a postavily pejskům krásný domek. Domek však neměl střechu a tak do něj záhy napršelo. Nyní pomohla vrána, která našla v lese nepotřebnou střechu od starého krmelce. Společně s dalšími vránami přestěhovala střechu na domek Štaflíka a Špagetky. Střecha se k domku dobře hodila a záhy se zjistilo, že s ní bylo přepraveno i hnízdo vlaštovek. Péče o ně se ujala vrána.

Z diskuze: Následně jsem děti pobídla k tomu, aby si zavřely oči a představily si svůj vlastní domek a v něm vše, co by si přály mít. Děti na chvíli zavřely oči a následně začaly jmenovat předměty, se kterými se běžně setkávají doma. Jmenovaly hračky. David uvedl Spidermana a jeho motorku. Lukáš řekl, že chce mít ve svém domku velké auto, které by blikalo. Matouš by si přál mít doma dinosaura. Barbora by si přála velké kluziště, aby mohla bruslit jako Elza a Anna. Ostatní děti připojovaly svá přání. Položila jsem otázku, zda by ve svém domku chtěly bydlet pouze samy s vybranou hračkou či postavou. Děti si uvědomily fakt, že doma mají rodiče a sourozence. Připojily matky, otce, sourozence. Tomáš jmenoval hlavně babičku Marcelku, se kterou tráví hodně času a ve školce ji spojuje téměř s každou činností. Když jsem se zeptala, proč chtějí děti mít ve svých domcích i členy rodin, uvedly různé důvody. Ondřej si vzpomněl, že si s maminkou před spaním zpívají, tak že by si zpívali i v jeho domku. Sára uvedla, že spí v maminčině posteli a maminku potřebuje tedy mít

i ve svém domečku. Děti se rozpovídaly o rodičích a na hračky, které původně chtěly vlastnit, zapoměly.

Středeční příběh nese název „**Štaflík a Špagetka se zařizují**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Stručný děj: Štaflík a Špagetka mají postavený domek a pozvou na návštěvu zvířata. V domku chybí nábytek a návštěvníci nemají kde sedět. Pejskové tedy jedou koupit nábytek. Vypůjčí si auto od myší. Auto je rozbité a tak se obrátí na papouška, který je odborníkem v opravě aut. Když je auto opravené, jedou pejskové nakoupit do bazaru nábytek. Když nábytek dovezou domů, zjistí, že je pro ně příliš velký. Požádají o pomoc jezevce, který nábytek upraví.

Z diskuze: Příběh jsme s dětmi zrekapitulovali a já jsem se vrátila k úseku, kdy si Štaflík a Špagetka vypůjčili auto k odvozu nábytku. Zeptala jsem se, jaké to auto muselo být, aby odvezlo náklad nábytku. Do této diskuze přispívali zejména chlapci. Matouš řekl, že auto muselo být velké. Tomáš díky svému technickému zaměření začal živě popisovat, že auto mělo korbu, kam se nábytek naložil a mělo i velká kola a výfuk. Ondřej uvedl, že auto bylo velké jako traktor, ten má také velká kola a táhne za sebou vůz. David přispěl informací, že Spiderman by unesl nábytek bez auta, ten má hodně síly. Matyáš řekl, že to byl jistě nákladník a na to Tomáš připojil, že to mohl být i kamion. Podivila jsem se, kolik děti znají dopravních prostředků a požádala je, zda by si vzpomněly ještě na nějaké. Michaela jmenovala auto, to řídí její otec. Tomáš hned připojil, že jeho dědeček řídí vlak a s babičkou Marcelkou se vydali na výlet právě vlakem. Dále děti vyprávěly, že rády cestují autobusem a Sára, Adéla a Šárka již cestovaly na lodi po řece. Na můj dotaz, jaký dopravní prostředek létá ve vzduchu, odpověděl ihned Tomáš. Uvedl letadlo a vrtulník. Ptala jsem se, zda již některé z dětí letělo letadlem. Chlapci vyprávěli, jak již v letadle seděli, ale zatím nikdo neletěl.

Ve čtvrtek děti vybraly příběh s názvem „**Štaflík a Špagetka zahradníky**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Štaflík a Špagetka si přejí mít zahrádku a společně s ostatními zvířaty- pomocníky, vybudují zahrádku, kde si každý najde své místo. Díky horkému počasí však zahrádku rychle vysychá a rostliny chřadnou. Vyschne

těž jezírko, které pomáhaly budovat žáby. Nyní pomůže opět vrána, která občas pejsky trochu potrápí, ale když je potřeba, má rychlé řešení. Společně se svou vraní rodinou zobáky proděraví dešťové mraky a zahrádka je zachráněna.

Z diskuze: Dotázala jsem se dětí, co vše roste na zahrádce. Michaela uvedla, že babička pěstuje rajčata a okurky a také květiny. Šárka znala ze zahrádky mrkev. Lukáš jedl na zahradě jahody a maliny. Poté jsem se zeptala, jak se rodiče či prarodiče o zahradu starají. Ondřej vyprávěl, jak s otcem u babičky v Závsi seká trávu. Lukáš pomáhá mamince trhat plevel a zalévat. Chtěla jsem vědět, proč musíme rostliny zalévat. Kateřina ihned odpověděla, že je třeba předejít usychání rostlin. Bez zalévání by zvadly. Chtěla jsem dále vědět, jak rodiče zahradu zalévají. Děti uváděly možnosti kropení hadicí, či zalévání konví. Přibližně polovina dětí diskusi jen poslouchala s tím, že zahradu rodina nevlastní a tudíž nemají zkušenost s prací na ní. O nutnosti zalévání věděly, viděly matku zalévat květiny, či se s těmito jevy setkaly v mateřské škole.

V pátek jsme četli příběh „**Štaflík a Špagetka chůvami**“ a závěrečnou kapitolu „**Jak to všechno dopadlo**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Vrána chce letět na vraní slavnosti a svěří pejskům na hlídání svých pět mláďat. Mláďata jsou velmi nezvedená a svým chováním přinutí pejsky přivolat nazpět vránu ze slavností. Štaflík a Špagetka si vzpomenou na svůj původní domov a rodinu a začne se jim stýskat. V závěrečné části se pejskové vrací domů. Rodina po nich teskní a všichni mají velkou radost ze shledání. Pejskové vyprávějí své příběhy z pobytu ve světě.

Z diskuze: Děti po skončení četby vyjadřovaly radost nad tím, že se rodina s pejsky opět shledala a že jsou všichni pohromadě. Shrnuli jsme děj knihy jako velký výlet, který pejskové uspořádali. Zeptala jsem se dětí, kde byly ony na výletě. Požádala jsem je o postupné odpovědi, aby se mohl vyjádřit každý a nebylo mu vstupováno do řeči. Děti se zájmem vyprávěly a svých cestách. Většina uváděla výlety do zoologické zahrady, či do hracích center, např. Hopsária. Tomáš vzpomínal opět na výlet s babičkou Marcelkou, kdy cestovali vlakem. David připomněl návštěvu Houbového parku v Roseči. Popisoval

zajímavé aktivity, které ho upoutaly. Jeho příspěvek mne inspiroval ke zjištění více informací o tomto parku a naplánování školního výletu právě tam.

1.7. Pohádky o Pořádníčkovi

Text : Inka Urbanová

Ilustrace : Petr Urban

Fotografie : Markéta Urbanová

Tato kniha se liší od ostatních stylem ilustrování. Obrazy jsou kombinací fotografií Markéty Urbanové s kresbami známého kreslíře a satirika Petra Urbana. Do reliéfových fotografií jsou vkusně vkresleny momenty z děje pohádek. Ilustrace jsou velkoformátové a pro děti blízké, jelikož se zde objevují vedle pohádkových kreseb též momenty z reálného života v podobě fotografických námětů.

Kniha děti zaujala právě díky obrazové stránce ještě v době před čtením. Listovaly knihou a popisovaly obrázky, kde nacházely známé předměty jako např. na záběrech z prostředí mateřské školy či dětského pokoje.

V pondělí bylo přítomno 16 dětí.

Stručný děj: První příběh „**Pořádníček**“ popisuje běžné dopoledne v mateřské škole v malém městečku Hříbečkově. Díky nevhodnému počasí si děti namísto pobytu venku hrají ve školce. Náhle někdo zaslechne slabý pláč. Děti společně s paní učitelkou pátrají po tom, odkud se pláč ozývá. Pod stolem paní učitelky je nalezen malý skřítek Pořádníček, který se do školky zatoulal z Pohádkového lesa. Jelikož ztratil svou kouzelnou moc, nemůže se vrátit zpět. Aby kouzelnou moc znovu našel, musely by děti uhodnout, kde se jeho kouzla skrývala a pomoci mu. Děti s paní učitelkou nakonec přijdou na to, že Pořádníčková kouzla se skrývala v bambuli, ale ta mu nyní chybí. Společně vyrobí velké množství bambulí a bambulek a Pořádníček si vybere tu pravou. Nyní má zpět svou kouzelnou moc a chce se dětem odvděčit. Za to, že ho děti dostaly z nesnází, jim pomůže vyvrát nad špatnými vlastnostmi, jako je lenost, drzost a také nad používáním nevhodných slov či nad odmlouváním a lhaním.

Z diskuze: Děti poslouchaly příběh popisující dění ve školce. V příběhu se setkaly s momenty, které jsou jim důvěrně známé z vlastní školní docházky.

Díky fotografiím měly možnost nahlédnout do prostředí jiné mateřské školy a porovnávaly naši třídu a hernu s mateřskou školou v knize. Poznaly na ilustracích dva dopravní prostředky, které jsou totožné hračkami v naší třídě. Odhadovaly, jak se používají hračky, se kterými se v ilustracích a fotografiích setkávají poprvé. V diskusi jsem pokládala pouze otázky související s ilustracemi. Děti samy rozvinuly rozhovor. Odhadovaly, co může být uloženo v uzavřených skříňkách či zásuvkách. Též si všímaly vzhledu dětí ze školky v Hříbečkově a zejména děvčata hodnotila odění či účesy děvčat z Urbanových ilustrací.

V úterý jsem dětem přečetla první z příběhů, který popisuje Pořádníčkovu působení na děti z Hříbečkova. Nesl název „**Andrea**“. Přítomno bylo 17 dětí.

Stručný děj: Je krátce před Velikonocemi a děti ze školky se oblékají a připravují se na pobyt venku. Andrea si oblékne silonové punčochy a tvrdí paní učitelce, že je to dle maminčiných instrukcí. Paní učitelka Andreu přiměje k převléknutí do tepláků, ale Andrea se rozzlobí a na procházce prochází kalužemi či odmítá podat ruku kamarádce. Paní učitelka Andreu kárá za její chování. Nelíbí se jí, že Andrea lže, je vzpurná a odmlouvá a také to, že se na všechny kolem mračí. Náhle Andrea uslyší hlas, který ji nabádá k úsměvu. Ta však odmítá a tak se stane kouzlo a Andrea se náhle začne vznášet jako balón a také tak vypadá. Nejdříve se jí poletování líbí a je dokonce pyšná na nevšední zážitek, ale pak si uvědomí, že neví, jak zpět na zem. Onen hlásek jí opět připomene, že by se měla usmát. Nakonec Andrea poslechne a slíbí, že už se nebude na nikoho mračit a bude z ní poslušné děvče. Tehdy se opět vrátí ke své podobě a také zpět na zem, domů. Skřítek Pořádníček zařídil všechna ta kouzla.

Z diskuze: Děti poslouchaly příběh s napětím v očích. Bylo zjevné, že jsou dychtivé dozvědět se, jak to s Andreou nakonec dopadne. Po dočtení příběhu tiše přemýšlely a já je nerušila v úvahách. Ticho přerušil Anetin hlas podivující se nad tím, že si o ničem nepovídáme. Zeptala jsem se dětí, zda si chtějí o příběhu povídat. Odezva byla pozitivní, tak jsem vypomohla s rekapitulací děje. Dále jsem se zeptala na to, jaká vlastně Andrea byla. Děti ji popisovaly jako zlou, urážlivou a podobně. Zeptala jsem se, zda se někdy setkaly s tím, že

by se někdo okolo nich takto choval. Děti zavzpomínaly na chlapce, který již z naší třídy postoupil do třídy předškoláků a některé si ho dosud pamatují. Veroniku napadlo, že jsme měli na onoho chlapce zavolat Pořádníčka a on by ho nafoukl. Dále jsme o příběhu nediskutovali a já shrnula debatu tím, že přece není třeba nikoho odnášet pryč, ale že stačí přečíst si takovou pohádku. Vždy, když budeme mít špatnou náladu, stačí si vzpomenout na chování Andrey z příběhu. Uvědomíme si, že její jednání se nám vůbec nelíbilo a nechceme se chovat stejně. Děti souhlasně pokyvovaly hlavou a bylo patrné, že dál tematiku rozvíjet nehodlají.

Středeční příběh nesl název „**Honzík**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Honzík je chlapec, který nade vše rád hraje počítačové hry. Tou jeho nejoblíbenější je bitka mezi indiány a piráty. Pro hraní odmítá všechny ostatní činnosti a též nabízený zájezd k moři. Skřítek Pořádníček zařídí, aby Honzík navštívil prostředí hry a poznal její aktéry. Přenesení Honzíkovi na ostrov, kde se bitky odehrávají. Jelikož on nyní nemůže ovládat počítač, bitka skončila. Na ostrově se seznámí se stejně starými chlapci a jejich rodinami. Jsou to právě ti, které Honzík nutí svou klávesnicí neustále do boje, ačkoli ve skutečnosti jsou všichni přátelé. Obyvatelé ostrova si Honzíkovi stěžují na povinnost boje a vysvětlí mu, že by je k němu neměl prostřednictvím počítače nutit. Honzík společně se všemi z ostrova zažije činnosti, které předtím odmítal a dokonce vyrobí dárek pro maminku – náhrdelník z mušlí. Díky poznání a novým zážitkům chlapec přehodnotí své postoje a také se mu velmi stýská po domově. Pořádníček v tuto chvíli usoudí, že je čas na Honzíkův návrat domů a vrátí ho zpět do reálného světa. Vypadá to, že se Honzíkovi vše jen zdálo, ovšem je tu náhrdelník pro maminku. Jen Honzík ví, jak to skutečně bylo.

Z diskuze: Po vyslechnutí pohádky děti živě komentovaly děj snažily se zapojit do společného shrnutí. Zeptala jsem se dětí, kdo z nich hraje někdy hry na počítači. K mému překvapení se přihlásily téměř všechny děti, dodávaly, že některé hry hrají též na tabletu. Pouze mladší děti neměly se hrou na PC zkušenost. Poté mě zajímalo, jaké hry hrají, co se v nich odehrává. Tři chlapci přiznali, že středem jejich zájmu jsou hry, ve kterých se střílí či bojuje a

postavy přicházejí o svůj život. David uvedl, že zabil několik bojovníků a vedlo se mu lépe, než jeho staršímu bratrovi. Ostatní děti vyprávěly, že se v hrách starají o nějaké zvíře, či sbírají houby. Z odpovědí jsem pochopila, že většina her dostupných dětem v naší třídě je didakticky zaměřena. Ptala jsem se, zda mají vyčleněný nějaký čas na hru na počítači. Veronika má od matky stanovený čas a poté je počítač vypnut. David opáčil, že s bratrem hraje, jak dlouho chtějí, protože maminka přijde pozdě ze zaměstnání a tatínek nebývá v týdnu doma. Ostatní dva chlapci, kteří hrají bojové hry, tak činí také se svými staršími sourozenci. Přiznali ale, že rodiče tomu nejsou nakloněni.

Ve čtvrtek byl přečten příběh „Péťa“. Přítomno bylo 12 dětí.

Stručný děj: Péťa má příjmení Usměvavý, což se vůbec neslučuje s jeho povahou. Je to chlapec věčně nespokojený a vzteklý a své pocity dává najevo hlasitým křikem a pláčem. Jeho projevy jsou tak časté, až obtěžují ostatní děti z hříbečkovské školky. Ty si na pomoc pozvou skřítku Pořádníčka. Skřítek zavolá svou známou čarodějnici Pizizubku, ta právě hledá ježidědku do své chaloupky. Péťa by prý byl pro tuto roli vhodný, všichni by se báli jeho řevu a křiku. Ježibaba si Péťu odvezla na koštěti do své chaloupky a tam pracoval a staral se o chaloupku. Pochopil, že křik a vzdor mu nepomohou a změnil se. Děti z mateřské školy litují, že Péťu odnesla čarodějnice a tak se pro něj vypraví do perníkové chaloupky. Čarodějnice Péťu ráda propouští a všechny děti se vrátí zpět do školky.

Z diskuze: Děti poslouchaly opět velice bedlivě napínavý příběh. Po přečtení a rekapitulaci děje jsem se dětí dotázala, jestli znají i jinou pohádku, ve které se vyskytuje ježibaba. Vzpomněly si na pohádku „O perníkové chaloupce“. Zeptala jsem se dětí, jestli by i jiná pohádková postava, kterou znají, mohla pomoci Péťovi od jeho křiku. David připomněl, že Spiderman by jistě uměl pomoci, že by Péťu zavřel do pavučiny. Otázala jsem se, zda by Péťa neměl strach zamotaný v pavučině a také, zda sám David by se tam nebál. David připustil, že by měl strach, ostatní děti souhlasily s tím, že by se v pavučině ocitnout nechtěly. Zeptala jsem se, kdo jiný by mohl Péťovi pomoci. Matyáš by pozval dinosaury, Kateřina Elzu z Ledového království a Zuzana by povolala

princeznu Lociku. Dále jsem pobídla děti k představě, jaká by byla naše školka, kdybychom na sebe všichni křičeli a vztekali se. Zeptala jsem se, zda by se jim ve školce líbilo. Děti shodně odmítaly takové prostředí. Veronika poznamenala, že rodiče spolu mluví také někdy hodně nahlas a že se jí to vůbec nelíbí.

Týden zakončil příběh „**Melinka**“. Přítomno bylo 10 dětí.

Stručný děj: Melinka je děvče, které rádo mlsá a často odmítá konzumovat potraviny přírodné zdravé a vitalitě. Při návštěvě zoologické zahrady, kterou s rodiči vykonávají velice často, je překvapena tím, že je zavřeno. Je tomu tak z důvodu, že jsou zvířata začarována. Sloni mají náhle krátké choboty, lachtani nemají ploutve, žirafám chybí typické dlouhé krky. Společně s panem ředitelem zahrady Melinka najde důvod těchto změn. Lidé krmí zvířata v ZOO nevhodnou potravou, která zvířatům ubližuje. Melinka pochopí, že ani lidé ani zvířata nemohou konzumovat jen stravu, která jim chutná. Lidské i zvířecí tělo potřebuje látky obsažené v živinách, které nejsou mnohdy příliš v oblibě. Melinka pozve kamarády ze školky a společně namalují obrázky všech zvířat ze ZOO tak, jak by měla vypadat. Tím se kouzlo zruší a zvířata se vrací ke svým původním podobám.

Z diskuze: Děj děti pohotově shrnuly. Šárka připojila informaci, že byla také v zoologické zahradě na výletě a viděla tam velké množství zvířat. Požádala jsem děti o vyjmenování zvířat, která znají ze ZOO. Děti se rychle rozpomínaly a ochotně vyprávěly. Nejvíce upoutal medvěd, vlk, opice. Děti navštěvují nedalekou ZOO Ohrada v Hluboké nad Vltavou. Někdo navštívil i zahradu v Borovanech, tam děti nejvíce zaujal tygr. Zuzana vypráví, že s rodiči jeli na krokodýlí farmu. Ondřej byl na výletě v ZOO v Praze, kde viděl žirafy. Děti ochotně vyprávěly a popisovaly, co pro ně bylo nejvíce zajímavé. Po této diskuzi jsem se vrátila k problematice krmení zvířat. Připomněla jsem, že se mezi lidmi najdou i takoví, kteří přes zákaz krmení nabízejí zvířatům ke konzumaci nevhodné či nebezpečné potraviny a někdy i předměty. Michaela dodala, že zvířata pak mají bolesti břicha. Zeptala jsem se, jaké je to, když nás

něco bolí. Děti popisovaly tento stav jako velmi nepříjemný. Zavzpomínali jsme společně na příběh pejska a kočky, ve kterém pekli dort.

1.8. Strašidlo Doudlo – jihočeské pohádky

Text: Miroslav Krejča

Ilustrace: Edita Plicková

S knihou se před realizací projektu nesetkalo žádné dítě, ani postavu strašidla Doudla děti neznaly.

Týden jsme začali četbou příběhu „**Jak se strašidlo Doudlo učilo strašit**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Stručný děj: Strašidlo Doudlo nemá zkušenosti se strašením a vše se učí. Jeho největším úspěchem je náhodné vystrašení zlého pytláka Karase, za což sklídí v lese chválu a je na sebe patřičně pyšné. Autor čtenáře v této kapitole seznamuje se strašidlem a prostředím, ve kterém Doudlo žije. Nechybí ani přesný popis této postavy.

Z diskuze: Právě na popis postavy strašidla jsem navázala po shrnutí děje příběhu. Zopakovali jsme si s dětmi, jak strašidlo vypadalo. Pobídla jsem děti k přemýšlení o tom, v čem se Doudlo liší od nás, lidí. Nejprve jsme se zaměřili na vzhled. Děti s mou pomocí popsaly lidskou postavu a vyjmenovaly rozdíly mezi člověkem a strašidlem Doudlem. Poté mě zajímalo, jak se liší způsob života člověka a strašidla z pohádky. Adéla uvedla, že člověk nestraší, Ondřej doplnil, že člověk žije v domku a ne v lese, tam prý žijí zvířata a houby.

V úterý došlo k četbě příběhu „**Jak strašidlo Doudlo domlouvalo sluníčku**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Sovy si při nočním sletu stěžují na to, že noci jsou čím dál kratší a ony nestihnou ulovit dost potravy. Viní tím slunce, které příliš dlouho svítí na obloze. Pověří Doudla, aby slunce postrašilo. To se pak bude bát vyjít a noci budou delší. Doudlo ovšem domluví sluníčku sedmítečnému. Shodou náhod se dny začínají zkracovat s koncem léta. Sovy zásluhu připisují Doudlovi.

Z diskuze: Připravila jsem si obrazový materiál a ukázala dětem slunce a též sluníčko sedmítečné. Společně jsme si objasnili rozdíly mezi nimi a jejich

názvy. Poté mě zajímalo, jak si děti představují slunce. Chtěla jsem vědět, jakou mají představu o jeho vizuální podobě i vlastnostech. Děti prohlašovaly, že slunce je žluté, že hřeje a je hodně daleko. V encyklopedii jsem našla obraz slunce a sluneční soustavy. Ukázala jsem dětem naši planetu a upozornila na nepoměr velikostí mezi ní a sluncem. Dále jsme diskutovali o potřebě slunečního záření a také o jeho nebezpečí. O reálné podobě slunce děti neměly příliš velké povědomí.

Ve středu došlo k četbě příběhu **„Jak strašidlo Doudlo poznalo něžné pohlazení“**. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Terezka je sirotek a za stravu slouží střídavě u všech chalupníků ve vesnici. Nyní pase husy lakomého sedláka Hrubce, ale jednu jí odcizí pytlák Karas. Doudlo společně se zvířaty pomohou Terezce husu vrátit zpět, kam patří. V průběhu děje Doudlo pocítí soucit s Terezkou a také dostane neobyčejnou odměnu za svou pomoc- Terežčino pohlazení po tváři.

Z diskuze: Po shrnutí děje jsem děti vyzvala, aby se každý pohladil po tvářích a poté, aby pohladil každý též kamaráda vedle sebe. Děti to s úsměvem vykonaly, některé poněkud rozpačitě. Zeptala jsem se dětí, co vyjadřujeme pohlazením vůči druhému člověku, zda se jedná o gesto pozitivní či negativní. Děti se shodly na tom, že pohlazení je hezké a většina z nich popisovala příjemné pocity, pokud jsou pohlazeny. Zeptala jsem se, jak ještě můžeme jiným způsobem dát najevo sympatii či ocenění, ovšem bez toho, abychom jmenovali dárky či sladkosti. Tato otázka byla pro děti poněkud záludná a tak jsem jim pomohla tím, že můžeme využít pouze své tělo. Naznačovala jsem různé grimasy a gesta a děti rozpoznávaly, zda jde o pozitivní či negativní emoce či postoje.

Ve čtvrtek děti vyslechly příběh **„Jak strašidlo Doudlo pomohlo spravedlnosti“**. Přítomno bylo 13 dětí.

Stručný děj: Lidušku vychovává otec, který přišel při práci s vory o nohu. Jsou nemajetní, ale na živobytí si vydělávají poctivou prací. Doudlo je svědkem situace, kdy při procházení lesem spadnou shůry před Lidušku drahocenné korále radní Bohatové. Liduška je obviněna z krádeže. Doudlo společně

s lesním ptactvem Lidušku od nařčení očistí, když odhalí skutečnou zlodějku – kavku.

Z diskuze: Po shrnutí děje jsem se zeptala dětí na význam slova „spravedlnost“. Na tuto otázku děti nedokázaly odpovědět. Pomohla jsem jim tím, že by to dle názvu mělo být něco správného, tedy i pravdivého. Poté jsem položila otázku, co v ději správné nebylo. Ondřej odpověděl, že skutečnost obvinění Lidušky, ačkoli korále nezcizila. Další můj dotaz směřoval k opačnému významu, ptala jsem se na správné momenty z děje. S odpovědí přispěchala Veronika. Dle ní bylo správné, že Liduška byla osvobozena. Také pomoc Doudla a ptactva hodnotily děti pozitivně. Společně jsme si objasnili význam termínu spravedlnost. Děti se postupně dovtipily, že kdyby byla Liduška neprávem potrestána, bylo by to nespravedlivé.

Páteční příběh nesl název „**Jak strašidlo Doudlo darovalo štěstí**“. Přítomno bylo 11 dětí.

Stručný děj: Doudlo nachází kouzelnou bobulku ze jmelí. Je o ní známo, že pokud ji někdo daruje člověku v neštěstí, onomu chudákovi přinese zlepšení životní situace a darujícímu pocit provedení sta dobrých skutků. Doudlo daruje bobulku dobrému člověku, zedníku Martinovi z Vlastiboře. Martin má pět dětí a v nedávné době mu shořela chalupa. Martin ovšem bobulku nechává na dobu, kdy bude nejhůř a ze špatné situace si pomůže svou vlastní pílí. Postaví nový dům a bobulku jmelí pověsí na štít jako poselství dobra a lásky.

Z diskuze: Zeptala jsem se dětí, co je to jmelí. Některé děti znaly jeho podobu z vánočních svátků. Prohlédli jsme si jmelí v encyklopedii. Dále mne zajímalo, co si děti představují pod pojmem „štěstí“. Děti na tuto otázku nedokázaly zformulovat odpověď. Náhle Ondřej vyřkl myšlenku, že štěstí je spojeno se smíchem. Dále mne zajímalo, jestli být šťastný je příjemné či nepříjemné. Děti se shodly na tom, že se jedná o příjemnou záležitost. Požádala jsem děti o vzpomínku, kdy jim bylo velmi příjemně, či něco radostně prožívaly. Pro Davida bylo štěstím, když dostal k narozeninám kostým Spidermana. Ondřej prožíval štěstí, když jezdil s otcem v traktoru. Veronika uvedla jako příjemný

zážitek návštěvu aquaparku. Společně jsme došli k názoru, že se člověk může radovat i z maličkostí. Důležité je, aby člověk neprožíval bolesti a nezvladatelné strasti. Děti prožívají pocit štěstí při činnostech, kterým se rády věnují a svou radost dávají výrazně najevo zejména při pohybových činnostech.

1.9. Pavouček Provazníček

Text: Inka Ciprová

Ilustrace: Zdeněk Miler

Také s touto knihou se děti seznámily až v rámci realizace projektu.

V pondělí jsme si přečetli úvodní pohádku s názvem „**Jak pavouček Provazníček přišel ke svému jménu**“. Přítomno bylo 16 dětí.

Stručný děj: Mámě pavoučici se vylíhlo 25 potomků. Hned v první den jejich života musí maminka své děti pojmenovat. Provazníček je pojmenován dle situace, kdy se zamotá do provázku. Pavoučci zkoumají svět okolo sebe a svou matku velmi zaměstnávají. Ta je od samého začátku života učí dodržovat pravidla správného chování a hygieny. Autorka využívá barvitě popisy aktérů i situací, podané dětem dobře srozumitelnou formou.

Z diskuze: Po přečtení prvního příběhu jsme si děj shrnuli. Děti se pozastavily nad barvitým popisem pavoučích mláďat a popisem jejich činností. Dále jsme se věnovali tématice jejich pojmenování. Požádala jsem děti, aby pavoučí mamince pomohly s vymýšlením jmen. Děti přispěly se svými nápady v podobě jmen *Květnáček*, *Kulíšek*, *Roháček*, *Elinka*, *Rukáček*, *Malíček* a *Pavučánek*. Zajímal mě názor dětí na skutečnost, že každý z nás nosí nějaké jméno. Požadovala jsem odpověď na otázku, proč tomu tak je. Děti s odpovědí váhaly. Přednesla jsem příklad: představu, že by se všechna děvčata jmenovala stejně, např. „Alenka“. Všichni chlapci by byli nositeli jména „Honzík“. Předvedla jsem, jak by to vypadalo, kdybych oslovovala pokaždé jiné dítě, ale všechny stejným jménem. Děti se nad touto situací velice pobavily. Došli jsme společně k názoru, že se jména musí lišit, abychom se od sebe odlišili i my, lidé. Požádala jsem děti, aby si vzpomněly na jména svých rodičů

a sourozenců. Pozastavili jsme se nad rozdílem mezi křestním jménem a příjmením. Děti dosud neměly o odlišnosti pojmů přehled. Na dotaz na jméno povětšinou uvedli své jméno i příjmení. Pouze děti, které příští rok postoupí do předškolní třídy měly pojem o významu slova příjmení.

Úterní příběh nesl název „**Jak se chtěl Provazníček povozit**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Pavoučí děti touží po zábavě v podobě houpání, či přetahování lanem. Provazníček by se rád povozil v poškozeném kočárku, který slouží pavoučí rodině jako domov. Maminka podlehne nátlaku všech přání svých dětí a vozí je na svých zádech. To je pro pavoučky opravdová zábava, avšak mamince docházejí síly.

Z diskuze: Zeptala jsem se dětí, kde nalezneme spoustu atrakcí, které nám přinášejí potěšení podobného druhu. Veronika uvedla, že chodí s maminkou na hřiště, tam je houpačka a prolézačky a navíc si tam na písku děvče hraje s dětmi. Michaela si vzpomněla na návštěvu pouti, kde bylo velké množství kolotočů, houpaček a dalších atrakcí. Matyáš s otcem vystřelili mamince růži ve střelnici. Adéla uvedla, že pro ni a sestru otec vyrobil zábavné zařízení ze dřeva, které využívají při hře na zahradě u domu. Kateřina připojila, že na tréninku krasobruslení to taky na bruslích dobře jezdí. Připomněla jsem dětem, že při využívání těchto atrakcí či hře na hřišti a sportu je nutné dodržovat bezpečnostní předpisy. Děti si vzpomněly na odřená kolena, či modřiny, které si způsobily při hře na hřišti. Zuzana si vzpomněla na děvče, které si poranilo ruku a muselo být ošetřeno lékařem.

Ve středu byl přečten příběh „**Jak se Provazníček potkal s motýlem a žábou**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Provazníček touží opravit kočárek, který slouží jako příbytek pro celou pavoučí rodinu. Pavouček se nevzdává svého přání se v onom kočárku povozit. Vydá se hledat chybějící kolečko. Na své cestě potká motýla Žluťásk a obdivuje barvu jeho křídel. Při setkání se žábou zažije chvíle strachu. Hledá cestu domů, ale není snadné zpět trefit. Nakonec vše dobře dopadne a

Provazníček cestu domů nachází. Doma je pokárán za svůj neuvážlivý čin a musí slíbit, že se už nebude vzdalovat z domova bez svolení rodičů.

Z diskuze: Po shrnutí děje jsem vznesla dotaz na Provazníčkovy pocity při setkání se žábou. Aby děti mohly situaci lépe vyhodnotit, nabídla jsem jim pomoc v podobě ilustrace z knihy, kde je tento konkrétní moment zachycen. Aneta sdělila, že žába je velká. Matouš připomněl, že chtěla Provazníčka sníst. Děti se shodly, že měl pavouček strach a jistě také plakal.

Zeptala jsem se, co udělal Provazníček špatně, že se ocitl sám daleko od domova ve společnosti velké žáby. Veronika uvedla, že odešel sám ven. Děti se shodly na tom, že bez rodičů jejich vědomí nesmí nikam odcházet samy, že je to nebezpečné.

Ve čtvrtek děti vyslechly příběh s názvem „**Pavoučí škola**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Pavoučata začnou s výukou v pavoučí škole. Pan učitel Plachetka učí své žáky, jak se správně souká a přede, jak se vyměřuje a zavěšuje pavučina. Aby pavoučky motivoval k práci, prohlašuje síťování pavučin za nejhezčí činnost. Upřede před svými žáky velkou pavučinu. Jeho žáci v čele s Provazníčkem pavučinu vypárají, aby se pan učitel mohl opět věnovat své oblíbené činnosti. Ten však z jejich činu nadšený není.

Z diskuze: Na tento příběh navazovala naše rozmluva týkající se profesí a povolání. Uvedla jsem, že stejně jako lidé, i pavouci mají svou práci, kterou se musí naučit, aby ji dobře vykonávali. Aby byly jejich pavučiny pevné, musí se naučit, jak se správně síťuje. A stejně tak je tomu u lidí. Vyprávěla jsem dětem, že pokud jsou malé, chodí do mateřské školy. Zajímalo mne, kam budou chodit, až trochu povyroستou. Jelikož základní škola sousedí s budovou naší školky, děti ví, že budou navštěvovat právě tuto školu, stejně jako starší sourozenci některých z nich. Ondřej uvedl, že jeho bratr navštěvuje ještě větší školu, než je tato vedle naší školky. Objasnili jsme si, že na děti čeká těch škol v životě několik a čím víc jich dokončí, tím je to lepší. Vyprávěli jsme si o tom, co se může člověk ve škole naučit. Poté jsem vznesla dotaz na povolání rodičů. Děti profese spíše popisovaly, než označovaly názvy činností. Velké množství

děti nevědělo, čím se rodiče pracovně zabývají. Vyjadřovaly se ve smyslu, že rodiče chodí do zaměstnání a za to přináší domů finanční prostředky.

V pátek jsem přečetla příběh „**Jak Provazníček přistál v Africe**“. Přítomno bylo 13 dětí.

Stručný děj: Provazníček nedopatřením odletí na hřbetu jedné z divokých hus prezimovat do Afriky. Když zjistí, kde je, je velice udivený. Vše kolem je jiné než doma. Setká se s krokodýlem a propustí ze zajetí levharta. Najde si přátele, modrého a žlutého pavoučka.

Z diskuze: Děj knihy jsme si shrnuli a já jsem dětem na globusu ukázala polohu naší republiky a také Afriku. Vysvětlila jsem, že svět je hodně velký a nachází se v něm velké množství jiných států, kde je odlišná příroda, životní prostředí a též lidé se poněkud liší od nás. Mohou mít jinou barvu pleti a mluvit jiným jazykem. Zeptala jsem se dětí, zda znají nějaké jiné státy či světadíly. Děti se rozpomněly na Ameriku a též o Africe měly povědomí. Věděly, že tam na podzim odlétají stěhovaví ptáci a že tam žijí žirafy a sloni. Matouš se s otcem díval na televizní pořad o Africe a v něm zaznamenal mimo zvířata tamní obyvatele, kteří mají jinou pleť. Ptala jsem se na to, jak bychom se do tak daleké země dopravili, když na globusu se nachází mezi naší republikou a vzdáleným světadílem moře. Tomáš nabídl cestu lodí a Ondřej dodal, že letadla létají do velkých dálek na dovolenou.

1.10. Sněhulácké pohádky

Text: Alena Melicharová

Ilustrace: akademický malíř Mgr. Karel Kupka

V pondělí byla přečtena úvodní kapitola „**Jak to všechno začalo**“ a v návaznosti na ní také kapitola „**Co se zdálo Pétovi**“. Přítomno bylo 17 dětí.

Stručný děj: Napadl sníh a bratři Jirka a Péťa postavili sněhuláky. Péťa si velmi přál, aby za ním sněhuláci přišli při nočním snění. Přání se mu splnilo a chlapec ve svém snu klouzal se sněhuláky po rampouchové klouzačce osvětlené měsícem. Ze snu se zrodilo přátelství s celou rodinou sněhuláků.

Z diskuze: Děti poslouchaly příběh pozorně. Jelikož venku bylo sice chladné počasí, ale sníh nikoli, zajímalo mne, jaké poznatky z minulých zimních období si děti uchovaly. Zeptala jsem se, zda děti ví, jak se staví sněhulák. Děti věděly, že se vytvoří ze sněhu koule a staví se na sebe. Zajímalo mne, jak se řadí dle velikosti. Ondřej vyjmenoval správné pořadí. Dále jsem chtěla vědět, čím můžeme sněhuláka vyzdobit. Děti jmenovaly hrnec na hlavu, mrkev místo nosu a uhlí na knoflíky a ústa. Pro zpestření jsem dětem zazpívala píseň o stavění sněhulák „Jedna koule, druhá koule...“.

V úterý byly přečteny opět dva příběhy „**Předjaří**“ a „**Jaro**“. Přítomno bylo 17 dětí.

Stručný děj: Blížilo se jaro a sněhuláci se připravovali na změnu skupenství. Péťa se ovšem s nimi jen nerad loučil. Táta sněhulák vysvětlil chlapci, jak to v přírodě s koloběhem vody je a že voda putuje a mění se dle teplotních podmínek. Slunce svítlo stále více a sněhuláci se vydali na svou cestu v podobě tekoucích potůčků. Péťa i celá rodina sněhuláků si přáli, aby se příští zimu opět setkali.

Z diskuze: Děti pozorně poslouchaly příběh a bylo patrné, že je sněhulákovo vysvětlení koloběhu vody velmi zaujalo. Poté jsem se zeptala, jestli by dokázaly vyjmenovat některá skupenství vody. Děti jmenovaly sněhuláka ze sněhu, zamrzlé kaluže –led, déšť– kapalně složení. Zajímalo mne, zdali si všimly, co uniká z hrnce při vaření. Kateřina správně pojmenovala páru. Shrnuli jsme si podoby vody a působení teplotních změn na ni.

Ve středu si děti poslechly příběh „**Velikonoce**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: V příběhu jsou popisovány činnosti, které lidé na Velikonoce konají. Chlapci pletou pomlázky a děvčata malují vajíčka. Chlapci vyplatili děvčata a společně si mladá chasa svátky vesele užila.

Z diskuze: Příběh jsme shrnuli a já se zeptala, zda si pamatují na něco z posledních svátků jara. Šárka si pamatovala barvení vajec. Jmenovala pestré barvy a Aneta přidala informaci, že s maminkou barvily vejce za pomoci zelených lístků. Veronika si pamatovala, že maminka zdobila vejce špejlí. Kreslila na ně květinčky a lístky. Zajímalo mne, zda některý z chlapců viděl pletení pomlázky. Tomáš se přihlásil a oznámil, že dědeček umí plést

pomlázku. Chlapci shodně uváděli, že ji s rodiči kupují v obchodě. Vyprávěla jsem dětem, že na vesnici, kde žijí moji rodiče, chodí každoročně na koledu velká skupina koledníků. Dodala jsem podrobnosti o poslední koledě. Děti vzpomínaly na své koledování, účastnili se ho nejen chlapci, ale i dívky.

Ve čtvrtek zazněl příběh s názvem „**Podzim**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Na podzim probíhají četné přípravy na zimu. Zahradníci provádějí úpravy a činnosti, které jsou nezbytné před příchodem zimy. Péťa vyhlíží mraky na obloze a doufá, že až napadne první sníh, objeví se zde Pepíček se svou rodinou sněhuláků.

Z diskuze: Jelikož podzim právě přecházel do zimy, proběhla debata o minulém období. Děti vzpomínaly na sběr kaštanů, navlékání jeřabin, či dlabání dýně. Zajímalo mne, jaké barvy si s podzimem spojují. Společně vyjmenovaly barvy a vybavilo se jim spadané listí, či výtvarné činnosti z naší mateřské školy. Poznamenaly, že jsou zvědavé, zda Pepíček s rodinou se opět vrátí za svým kamarádem Péťou.

Páteční příběh nese název „**Setkání**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Byla řádná zima a děti stavěly sněhuláky. Už při příchodu Péťa zaslechl známý Pepíčekův hlas, který ho povzbuzoval do stavění. Děti společně postavily celou známou rodinu sněhuláků a všichni byli šťastní, že se opět setkávají.

Z diskuze: Shrnuli jsme si děj knihy z celého týdne. Děti komentovaly celý příběh. Vyjadřovaly radost nad tím, že se Péťa opět setkává s Pepíčkem a jeho rodinou. Zeptala jsem se dětí, s kým se rády setkávají ony, kdo k nim chodí na návštěvu. Často jmenovaly prarodiče. Tomáš vzrušeně vyprávěl, že za ním přijede babička Marcelka a budou spolu stavět most. Ondřej vzpomněl na babičku, která se o něj stará v době, kdy je nemocný a rodiče jsou v zaměstnání. Aneta přispěla sdělením, že si u babičky hraje s bratrancem Adamem. Děti projevily radostné rozpoložení z návštěv přijatých i vykonaných.

1.11. Jája a Pája

Text: Stanislav Havelka

Ilustrace: Petr Chvojka

Při představování knihy děti uváděly, že znají postavy hlavních hrdinů z vysílání Večerníčka. S knihou se však zatím nesetkaly.

První pohádka nesla název „**Nejdřív o tom, jak zasadili jablůňku a čekali**“.

Přítomno bylo 18 dětí.

Stručný děj: V jedné vsi žijí se svým dědečkem Lebedou dva chlapci, Jája a Pája. Děda Lebeda je vysloužilý námořník a chlapci ho vnímají jako světznaného muže, který si se vším poradí. Poblíž domu této trojice má své stavení lakomý soused Krkovička. Je to kupec, řezník a též majitel pozemků. Jednou se chlapci odhodlali k tomu, že tajně ochutnají jablka z Krkovičkovy jabloně. Přišli však pozdě, Krkovička měl už téměř dokončenou sklizeň. Při návratu domů klopýtl o samovolně vzklíčenou jablůňku a vzteky ji vykopal ze země. Chlapci se rozhodnou jablůňku zasadit a vypěstovat si svá vlastní jablka.

Z diskuze: Po přečtení a rekapitulaci děje mne zajímala charakteristika postav. Děti vnímaly oba chlapce jako hodné i zlé. Mezi záporné rysy řadily zájem chlapců odcizit jablka. Naopak za klad považovaly skutečnost, že chlapci zasadili jablko. Zeptala jsem se na vnímání postavy kupce Krkovičky. Toho děti označily za zlého či lakomého. Adéla připomněla, že ve Večerníčku chlapci pouze „trochu zlobí“, ale Krkovička je zlý. Zajímalo mne, jak vnímají děti postavu dědy Lebedy. Děti využily též zkušenosti z televizního vysílání a charakterizovaly ho jako chytrého, hodného a také uvedly, že rád spí a byl to námořník. Zajímalo mne, jakou mají děti představu o povahových rysech dobrého a zlého člověka. Veronika uvedla, že hodný člověk pomáhá druhým. David připojil, že dobrým tvorem je též Spiderman, protože pomáhá. Kateřina připojila, že hodná je maminka a také tatínek, kamarádi. Dobrý člověk též, dle Matyáše, ochotně vypůjčí hračku. Naopak zlého člověka si děti představují jako jedince, který druhým ubližuje a bere ostatním hračky. Sára přidala fakt, že zlý člověk též lže. Zajímalo mne, co vlastně lhaní je. Sára doplnila, že jedna paní řekla mamince, že Sářina sestra provedla něco nevhodného. Tato informace se však nezakládala na pravdě. Ta Paní, dle Sáry, mamince lhala.

V úterý byl přečten příběh „**Jak zasadili prasečí ocásek**“. Přítomno bylo 17 dětí.

Stručný děj: Krkovička nabádá chlapce k zasazení prasečího ocásku. Láká je na údajné vypěstování opravdového selete. Shodou okolností se na poli objeví bachyně se selaty a chlapci jedno odchytí. Krkovička je velmi udiven skutečností, že chlapci mají živé sele. Chlapci nakonec vrátí zvíře zpět do jeho přirozeného prostředí.

Z diskuze: Při čtení příběhu Aneta se Sárrou předpovídaly děj, dle svých znalostí z vysílání Večerníčka. Po shrnutí děje mne zajímalo, zda je možné, že by opravdu vyrostlo sele ze zasazeného ocásku. Děti považovaly takový jev za nemožný. Matouš uvedl, že sele se narodí velkému praseti. Upozornil na vyšší počet selat z jednoho porodu. Sdělil svou zkušenost z návštěvy prasečáku, kde viděl svini se svými četnými potomky. Děti dále vyprávěly o zvířatech a jejich mláďatech. Uváděly názvy mláďat. Některé děti nebyly schopny pojmenovat mláďata skutečnými názvy. Dále mne zajímalo, co naopak po zasazení do země vyroste. Děti uváděly květiny, jablka, mrkev, hrášek, trávu, či stromy.

Ve středu jsme četli příběh „**Jak vypěstovali kaktus**“. Přítomno bylo 18 dětí.

Stručný děj: Soused Krkovička vlastní sbírku kaktusů. Jája a Pája by si také rádi kaktus vypěstovali. Děda Lebeda jim věnuje semínko, které získal při jedné ze svých plaveb. Domnívá se, že jde o semínko kaktusu. Chlapci vypěstují krásně kvetoucí rostlinu. Tu jim však závidí Krkovička a ze skleníku ji odcizí. Jelikož se v Krkovičkově obydlí nacházejí řeznické výrobky, rostlina projeví svůj skutečný druh. Patří mezi masožravé. Krkovičkově obydlí je náhle zaplněno výhonky a chapadly a v ohrožení se nachází i sám Krkovička. Děda Lebeda rostlinu za pomoci sekery odstraní a Krkovičkovi pomůže.

Z diskuze: Děti, které příběh neznaly, poslouchaly velice a pozorně a bylo patrné, že čekají na rozuzlení. Po rekapitulaci děje jsem položila otázku, zda se děti již setkaly s masožravými rostlinami. Děti o existenci takovéto čeledi rostlin nevěděly. Seznámila jsem je s tím, že takové rostliny existují, ovšem ne v takové formě, jako rostlina z pohádky. Chtěla jsem povzbudit k činnosti fantazii dětí. Požádala jsem je o představu existence rostlin, požívajících určité předměty. Navrhla jsem, že by v pohádce mohla být rostlina, požírající

dřevěné kostky. Děti byly myšlenkou velice pobaveny a Šárka vesele připomněla, že by nám snědla kostky ve školce. Tomáš přidal rostlinu, která by pojídala plastová autíčka. Chlapec uvažoval, zda by auta poté mohla i jezdit. Děti připojovaly své představy o druzích nevšední potrawy pro pohádkovou rostlinu. Uvedly mýdlo, na to si vzpomněly v souvislosti s předešlou četbou o pejskovi a kočičce. Dalšími návrhy byly různé druhy hraček či pastelky. Děti zjevně jmenovaly předměty, které znaly a s nimiž se běžně setkávaly.

Ve čtvrtek zazněl příběh s názvem „**Jak museli ještě čekat**“. Přítomno bylo 16 dětí.

Stručný děj: Chlapci nedočkavě čekají, až zasazená jablůňka začne dávat sladkou úrodu. Jablůňka vykvetla a zplodila první plané jablko. Chlapci jsou zklamáni, čekali sladká červená jablíčka. Děda Lebeda jim vysvětlil, že je nutno strom naroubovat a příští rok bude jistě úroda o poznání lepší. Chlapcům nezbylo nic jiného, než čekat dál.

Z diskuze: Dětem nebyl jasný pojem *roubování*. Jelikož nebyl v ději příběhu vysvětlen, vyprávěla jsem dětem o této činnosti. Poté jsem rozhovor zavedla do oblasti týkající se termínu „čekání“. Zajímalo mne, co si děti pod tímto termínem představují. Děti neuměly zprvu zformulovat odpověď. Předložila jsem příklad : Josef si půjčil ke hře auto. Toho si všimnul Ondřej a i on by si chtěl hrát nyní s tímto autem. Děti navrhovaly, že by si chlapci mohli hrát společně. Oponovala jsem tím, že Josef si s Ondřejem hrát nyní nechce, má svou představu o hře s autem a v té není místo pro partnera. Kateřina zvolala, že Ondřej bude muset počkat. Zajímalo mne, co si pod tímto pojmem představuje. Kateřina vysvětlila, že Ondřej si půjčí auto až ve chvíli, kdy ho Josef už nebude potřebovat. Chtěla jsem vědět, co může Ondřej v průběhu čekání dělat. Michaela navrhla, že by mohl skládat puzzle. Matyáš přispěl tím, že by zatím mohl postavit železnici. Můj následující dotaz se týkal situací, kdy se děti setkaly s čekáním, kdy ony samy byly nuceny čekat. Šárka si vzpomněla, že ráno čekala na svou sestru před odchodem do školky. Tomáš čeká na další příchod Ježíška. Daniel si vzpomněl, že odpoledne čeká, až ho rodiče vyzvednou ze školky. Na můj dotaz, zda je čekání příjemné, děti odpovídaly váhavě, spíše se přikláněly k tomu, že nečekají příliš rády.

Domluvili jsme se, že příště až budeme na něco čekat, vyplníme čas hrou či nějakou jinou vhodnou činností a čekání bude příjemnější a bude se nám zdát mnohem kratší.

V pátek přišla řada na příběh „**A nakonec o tom, jak se dočkali**“. Přítomno bylo 16 dětí.

Stručný děj: Jája a Pája velmi netrpělivě čekali na úrodu červených jablek. Jejich jabloňka však zatím rodí jen jablka planá. Chlapci se rozhodnou přírodě pomoci a jablka obarvit vodovými barvami. Takto upravený strom zahlédl Krkovička a rozhodl se pro uloupení zdánlivé úrody. Venku přšelo a barva z jablek potřísnila celého Krkovičku. Tento zážitek pro něj byl impulzem ke změně chování. Rozhodl se zanechat lži a švindlů.

Z diskuze: Děti doprovodily četbu úsměvem a bylo vidět, že potrestání Krkovičky vítají. Pozastavila jsem se u tohoto momentu a zeptala jsem se dětí, co to vlastně trest je, jak vnímají symboliku trestu. Ondřej využil děje z četby a uvedl, že Krkovička chtěl krást jablka a byl potrestán obarvením. Zajímalo mne, jaké ponaučení si kupec ze zážitku odnesl. Sára připomněla, že není správné krást a že Krkovička už krást jistě nebude. Kateřina připojila postřeh z televizního vysílání, které sledovaly rodiče. Uvedla, že několikrát v televizi slyšela, že lidé kradli a že to není správné. Adéla si vzpomněla, jak jí byl na hřišti odcizen kyblík a Tomáš si vzpomněl, že jeho otci někdo odcizil kolo. Děti takové jednání odsoudily.

1.12. Lumpíček a Rošťanda

Text : Zuzana Pospíšilová

Ilustrace : Markéta Vydrová

S knihou se děti dosud neseťkaly.

V pondělí byly přečteny příběhy, navazující na sebe. „**Jak se Lumpíček a Rošťanda skoro seznámili**“ a „**Jak je pan učitel zachránil**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Lumpíček a Rošťanda jsou lesní skřítkové, kteří občas ztropí nějakou neplechu. Lumpíček pro výrobu houpačky použije prkno ze strýčkova

domku, Rošťanda zase obírá veverka o oříšky. Jejich prohřešky řeší lesní policie a je rozhodnuto a zatknutí skřítků. Pan učitel se uvolí k jejich výchově a zachrání je před uvězněním.

Z diskuze: Děti byly velice pobaveny činností lesní policie a zejména označením dopravního prostředku policisty, jímž byl „policejní zajíc“. Navázala jsem na tematiku tohoto povolání a zeptala jsem se dětí, čím se vlastně policie zabývá. David věděl, že chytá zločince. Na dotaz o významu slova *zločinec* přispěchala s odpovědí Michaela. Uvedla, že je to člověk, který ubližuje a krade. Děti doplňovaly své zkušenosti s povoláním policisty. Popisovaly policejní auta. Ondřejův bratr měl na karnevalu policejní kostým, Šárčin strýc pracuje jako policista a když jela Zuzana na výlet s rodiči, stavěla je policejní hlídka.

V rámci úterní četby zazněly příběhy „**Školní povinnosti**“ a „**U skřítků Strombuly**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Policista přivede skřítky do domku pana učitele, kde bude jejich výchova probíhat. Pan učitel se rozhodne, že skřítky důkladně seznámí s lesem a jeho zákonitostmi. Skřítko Strombulu pověří vyučováním o říši stromů. Strombula seznámí skřítky s léčivou mocí lípy, javoru či břízy. Vypráví o buku a dubu a jejich plodech. Lumpíček a Rošťanda bedlivě poslouchají, ale tajně spřádají plány k uskutečnění společné neplechty.

Z diskuze: Po rekapitulaci děje jsem děti poprosila o výčet názvů stromů, které v pohádce zazněly. Děti jmenovaly názvy. Uvedla jsem skutečnost, že lípa je považována za český národní strom, symbol české státnosti. Položila jsem dětem otázku, co to je „stát“. Děti neuměly výraz definovat. Využila jsem globus a ukazovala dětem, že lidé žijí v různých oblastech světa různě seskupeni. Pojmenovala jsem světadíly a uvedla název českého státu s ukázkou na globusu. Děti požadovaly seznámení s názvy dalších států. Jmenovala jsem a ukazovala na globusu. Některé názvy děti znaly, např. Rusko, Slovensko, Německo. Zuzana popsala cestu autem na Slovensko. Uvedla, že cesta byla dlouhá, že je to daleko. Davidův otec pracuje jako řidič kamionu a jezdí často do Německa.

Středa byla ve znamení příběhu „**Nezdařená lumpárna**“. Přítomno bylo 15 dětí.

Stručný děj: Byl čas uložit se ke spánku. Lumpíček a Rošťanda však tajně nastražili na skřítku Strombulu několik pastí. Na podlahu nasypali pichlavé slupky od kaštanů, židli namazali smůlou, či uchystali smyčku na zachycení Strombuly. Oba byli ale vylekáni Strombulovým nočním zachrápáním a pastmi byli polapeni sami.

Z diskuze: Při shrnutí děje zaznělo od dětí, že skřítkové tropili „lumpárny“. Pídila jsem se po významu tohoto slova. Děti jmenovaly několik slov podobného významu, např. *kulišárna*, *pastička*, *lumpačení* či *zlobení*. Zeptala jsem se, zda některé z dětí nějakou lumpárnu či kulišárnu ztropilo a jaké to mělo následky. Kateřina uvedla, že sama se takových činů nedopouští, ale často je provádí fenka Neli, kterou rodina vlastní. Když maminka pekla vánoční cukroví, Neli jí z plechu ujedla linecká kolečka. Veronika se rozpomněla na neplechý její kočky Barči. Michaela uvedla, že její bratr Matěj mamince znehodnotil šaty stříháním. Nutně potřeboval přikrýt křečka, aby mu nebyla zima. Rodiče prý byli na Matěje velmi rozzlobeni.

Ve čtvrtek jsme četli příběhy s názvy „**První zkoušení**“ a „**S houbami je otrava**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Pan učitel a skřítek Strombula přezkušují své žáky ze získaných znalostí o stromech v lese a okolí. Skřítki si vedou dobře a pan učitel se tedy rozhodne pokračovat v jejich učení v jiném směru. Babka Hubáčková měla skřítky poučit o faktech v oblasti mykologie.

Z diskuze: Po přečtení jsem vyzvala děti k vyjmenování druhů hub, které znají a se kterými se setkaly. Ondřej jmenoval hřib. Michaela připojila muchomůrku. Uvedla, že muchomůrka je určena jenom k prohlédnutí, protože při požití bychom mohli mít bolesti břicha. Prohlédli jsme si s dětmi některé druhy v Atlase hub. Matyáš vyprávěl o návštěvách lesa společně s rodiči. Tomáš uvedl, že jsou houby hezké, ale nejsou dobré, on je nechává na talíři.

V pátek byl přečten závěrečný příběh s názvem „**Vysvědčení**“. Přítomno bylo 14 dětí.

Stručný děj: Došlo ke zhodnocení vědomostí, které Lumpíček a Rošťanda nabyli. Mělo se rozhodnout o tom, zda budou skřítkové vyhoštěni z lesa pro své lumpárny. Ačkoli bylo několik jedinců pro odchod skřítků z lesa, většina obyvatel ho zavrhovala. Připomínkou jim byly drobné výpomoci od skřítků, které měly pro zvěř a ptactvo velký význam. Rozhodnuto bylo, že Lumpíček a Rošťanda v lese mohou zůstat a oba skřítkové byli z tohoto rozhodnutí velice šťastni.

Z diskuze: Na reakcích dětí bylo zjevné, že jsou spokojeni se závěrem. Projevovaly uspokojení nad tím, že Lumpíček a Rošťanda zůstali v lese. Zeptala jsem se dětí na řešení v případě, že by je obyvatelé lesa nadále nechtěli. Děti nad mou otázkou přemýšlely a bylo zjevné, že nejsou příliš ochotné uvažovat o jiném řešení. Michaela pronesla, že kdyby museli skřítkové opustit svůj les, bylo by to velmi smutné. Vyzvala jsem děti k návrhům na náhradní ubytování skřítků. Šárka uvedla, že by si je vzala domů, že by s ní bydleli v pokoji. Připomněla jsem jejich sklon k tropení neplech. Uvedla, že by tedy postavili na zahradě stan a tam by skřítkové žili. Ona už také spala ve stanu na zahradě. Zuzana navrhla možnost ubytování ve školce nebo v altánku na školní zahradě. Tomáš by skřítky posadil do vlaku a jeho dědeček – strojvedoucí – by je vozil. Veronika by chtěla skřítky domů jako přátele své kočky Barušky. Adéla by je nastěhovala na místo, kam chodíme na časté procházky. Tam bychom je mohli navštěvovat a krmit.

2. Vyhodnocení

Když byl ukončen blok, při němž byly předčítány pohádky, bylo potřeba, aby děti rozhodly o tom, které využití knihy na ně nejvíce zapůsobily. Domluvili jsme se na následujícím postupu. Knihy byly rozloženy na stole a u každé z nich byl postaven kelímeček. Připravila jsem plastové květinky, se kterými si děti v MŠ hrají. Každé dítě obdrželo 5 kusů a bylo ponaučeno, že po příchodu

ke stolu s knihami vhodí květinčky do kelímků ke knihám, které se mu nejvíce líbily, které zanechaly nejlepší dojem. Počet vhozených květin určité knize děti volily samy, bylo na jejich rozhodnutí, zda vhodí všechna kvítka do nádoby u jedné knihy, či jestli budou květinčky mezi knihy dělit. Za účelem oceňování děti vcházely do třídy po jednom. Stanoven byl výběr tří nejlepších knih.

Přítomno bylo 15 dětí. Celkem bylo k rozdělení 75 kvítků.

Počty květin u jednotlivých knih byly následující:

Povídání o pejskovi a kočičce	18
Špalíček pohádek a říkadel	12
Pohádky o Pořádníčkoví	10
Štaflík a Špagetka	8
Jája a Pája	7
Sněhulácké pohádky	7
Pohádky skřítků Medovnička a Barvínka	6
Pavouček Provazníček	4
Lumpíček a Rošťanda	3
Pohádkový dědeček	0
Strašidlo Doudlo	0
Pohádky	0

Když byly výsledky volby známy, zajímalo mne, jak bychom mohli oslavit umístění tří nejlepších knih. Domluveno bylo, že se budeme každé knize věnovat jedno dopoledne a též četba před spaním bude z dané knihy. Příběh vyberou děti.

Den, který patřil knize „**Povídání o pejskovi a kočičce**“ jsme zahájili tématickou rozcvičkou. Zacvičili jsme si jako tato dvě zvířátka a dále jsme napodobovali činnosti zmíněné v knize, např. mytí podlahy, pečení dortu či

zašívání kalhot. V rámci řízené činnosti děti uspořádaly hostinu pro pejska a kočičku. Prostřely slavnostně stůl a na židle posadily plyšová zvířata. Jako četbu před spaním děti zvolily příběh *Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort*.

Druhý den byl věnován knize „**Špalíček pohádek a říkadel**“. V knize je mimo pohádek též hojné množství známých českých říkadel. Právě ta jsme využili k rozcvičce. V rámci řízené činnosti jsme si zazpívali známé dětské písně, jejichž texty jsou také v knize uvedeny. Za doprovodu klavíru a Orffových nástrojů zazněly písně *Travička zelená, Pec nám spadla, Skákal pes, Běží liška k Táboru, Utíkej Káčo, Kalamajka, Holka modrooká, Tluče bubeníček, Šla Nanyňka do zelí a Když jsem já sloužil*. Zpěv a hru děti doprovodily též tancem. Tyto činnosti si děti velmi vychutnávaly a byla patrná jejich radost a nadšení. Jako četbu před spaním děti zvolily pohádku *O perníkové chaloupce*.

Třetí slavnostní dopoledne proběhlo ve znamení knihy „**Pohádky o Pořádníčkovi**“. Na můj dotaz, která pohádka děti nejvíce zaujala, zaznělo nejvíce reakcí na příběh *Melinka*. Příběh se týkal proměny zvířat v ZOO. I z naší školky se stala na tento den zoologická zahrada. Při rozcvičce jsme pohybově ztvárnili různá zvířata. Děti si prohlížely atlasy a obrazový materiál a četli jsme si zajímavosti o nich. S využitím látkových čepiček a plyšových hraček jsme si uspořádali vlastní ZOO v rámci řízené činnosti. Děti měly k dispozici též omalovánky zvířat. Zazněla píseň *Máme rádi zvířata*. Příběh, který udal ráz celému dnu, byl přečten před spaním.

V průběhu realizace projektu jsme navštívili Městskou knihovnu, kde děti měly možnost prohlídky knih v dětském oddělení. Vyslechly si zajímavosti o některých z nich. Současně byly paní knihovnicí poučeny o přínosu knih pro člověka a o správném zacházení s nimi. Z reakcí dětí bylo patrné, že většina z nich dosud knihovnu nenavštívila.

3. Diskuze

Z rozhovorů je patrné, že rodiče předčítají dětem pouze zřídka. Děti často sledují pohádky v televizním přijímači nebo na PC. Z poslechu pohádek, které jsem dětem v MŠ předčítala, mohu konstatovat, že děti čtení před usnutím baví, rády si o příbězích a pohádkách povídají. Zajímá je, jak jinak také mohl příběh dopadnout, rády o tématu „filozofují“. Děti jsou schopné příběh převyprávět a tato schopnost se v průběhu realizace projektu průběžně zlepšovala.

Klasická pohádka je pro děti stále atraktivní, děj je upoutává. Však vzhledem k faktu, že se s tímto literárním útvarem setkávají stále méně, ztrácejí povědomí o klasických pohádkových příbězích. Nahrazují je zahraniční seriály či filmy („Ledové království“, „Spiderman“ apod.). V hrdinech těchto příběhů se děti vzhlížejí a touží mít jejich vlastnosti i vizáž. Pokud jsou však dětem klasické pohádky předčítány, o příběh se zajímají, na podněty reagují, zamýšlejí se a spolupracují. Dle mého názoru je vhodné předkládat tyto pohádky upravené v takové jazykové formě, která je dětem dobře srozumitelná. Toto platí zejména u mladších dětí. Četbu je vhodné doplnit ukázkou ilustrací k textu. Zaznamenala jsem, že doprovod ilustracemi pomáhá dětem pojmout situace s dřívějších časů, které jim nejsou příliš blízké.

Autorská pohádka má značný vliv na formování osobnosti dítěte. Hlavním z důvodů je pestrá nabídka autorských děl. Tato forma pohádkového příběhu zrcadlí situace či prostředí, které jsou dětem známé ze současného života. Na takové momenty výrazně reagují. Příkladem je prostředí mateřské školy či dětského pokoje v ilustracích a ději („Pohádky o Pořádníčkoví“). Vzhledem k tomu, že autorská pohádka má schopnost výrazného působení na dítě je nutné předkládat dětem kvalitní, přínosná díla.

Při pozorování zájmu dětí v **prohlížení knih** jsem zaznamenala nejvýraznější faktor, kterým se děti řídí. Je jím výtvarné zpracování, grafická stránka a ilustrace. Děti dávají přednost hojně ilustrovaným knihám, snaží se pojmout děj vnímáním ilustrací. Velice často ilustrace popisují či nad nimi diskutují.

Nyní k vítězným **čteným knihám**.

„**Povídání o pejskovi a kočičce**“ děti zaujalo nejvíce. Ačkoli se nejedná o knihu přehnaně ilustrovanou, děti vybraly právě ji. Je to důkazem toho, že nejdůležitějším prvkem ve výběru je poutavost příběhu a celková atmosféra díla a to nejen v knižní podobě. Postavy pejska a kočky jsou dětem relativně dobře známy a vítají opakované setkání s nimi. Děti jsou schopny vnímat mravní poselství knihy a zamýšlejí se nad ním.

Druhé místo obsadila kniha „**Špalíček veršů a pohádek**“. Umístění knihy s klasickými pohádkami svědčí o tom, že tento druh pohádek je pro děti stále atraktivní, avšak musí být dětem předkládán ve srozumitelné jazykové formě. Kniha má obsáhlé poutavé ilustrace, které vypovídají o ději a atmosféře pohádek. Další kniha, kterou jsme četli v rámci projektu - *Pohádky*, obsahuje téměř shodné pohádkové příběhy, avšak v jazykové formě, která se více blíží původním verzím. Ilustrace v knize nejsou příliš nápadné. Kniha nebyla dětmi odměněna žádnou květinou.

Třetí oceněnou knihou byly „**Pohádky o Pořádníčkoví**“. Děti byly velmi zaujaty neobvyklými kombinacemi fotografií s ilustracemi. Dle mého názoru je oslovila též tematika z prostředí mateřské školy a domovů hlavních postav příběhů. V knize byly „pohádkově“ řešeny situace, se kterými se děti setkávají a samy je prožívají.

4. Závěr

Realizací výzkumu jsem zjistila, že klasická pohádka je stále velmi důležitým faktorem působícím na dítě a jeho rozvoj. Je však nutno předkládat ji dětem ve srozumitelné jazykové formě. Velice vhodný je doprovod ilustrací k ději. Autorská pohádka má na děti výrazný vliv. Z toho důvodu je nutno volit z pestré nabídky díla v odpovídající kvalitě. Oba druhy pohádek jsou pro správný vývoj rozumové, emoční či mravní složky osobnosti dítěte nepostradatelným faktorem a jsou pro děti zajímavé a podnětné.

Výsledky této práce umožňují organizovat a realizovat činnosti v MŠ způsobem, který je pro děti vhodný a přínosný. Díky realizaci projektu mi bylo umožněno lépe

pochopit odlišnosti klasické a autorské pohádky a zejména citlivé vnímání dětského posluchače. Bakalářská práce ukazuje cestu, jak zacházet s pohádkovým žánrem v edukaci předškolních dětí. Lze ji považovat za pomocníka při plánování implementace práce s pohádkou do kurikula MŠ.

POUŽITÉ ZDROJE

BARTOŠ, František. *Špalíček pohádek a říkadel*. Vyd. 1. Ilustrace Dagmar Košková. Ostrava: Librex, 2001.96s. ISBN 80-7228-300-6.

CIPROVÁ, Inka. *Pavouček Provazníček*. 1. vyd. Ilustrace Zdeněk Miler. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988.109s.

ČAPEK, Josef. *Povídání o pejskovi a kočičce jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech*. 19. vyd., v Albatrosu 13. Praha: Albatros, 1996. Klub mladých čtenářů (Albatros). 118s.ISBN 80-00-00437-2.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990.187s. ISBN 80-00-00060-1.

ERBEN, Karel Jaromír a Božena NĚMCOVÁ. *Pohádky*. 1. vyd. Praha : Albatros,1983. 171s.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství,n. p., 1987. 287s.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011.158s. ISBN 978-80-7367-854-8.

HAVELKA, Stanislav a Petr CHVOJKA. *Jája a Pája: příběhy z večerníčků*. 1. vyd. Ilustrace Kateřina Bittmanová. Praha: ARSCI, 2002. ISBN 80-86078-21-3.70s.

HRABÁK, Josef a Vladimír ŠTĚPÁNEK. *Úvod do teorie literatury: celostátní vysokoškolská učebnice pro studující filozofických a pedagogických fakult, skupiny studijních oborů 73 Filologické vědy a studijního oboru 76-12-8 Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).269s.

CHALOUPKA, Otakar. *O literatuře pro děti*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1989. Puls (Československý spisovatel). 104s.

CHALOUPKA, Otakar. *Próza pro děti a mládež - její otázky, působení a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 210s.

CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež (od začátku 19. století po současnost)*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984. 539s.

KÁDNEROVÁ, Božena. *Metodika literární výchovy v mateřské škole: učebnice pro 2.a 3.ročník středních pedagogických škol a pro 1. ročník studia absolventů gymnázií na středních pedagogických školách - studijní obor 76-40-6*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).111s.

- KRČMOVÁ, Marie a Libuše RICHTEROVÁ. *Metodika jazykové výchovy v předškolním věku: učebnice pro 3. roč. stř. pedagog. škol.* 2. vyd. Praha: SPN, 1989. Učebnice pro stř. školy. 124s. ISBN 80-04-24281-2.
- KREJČA, Miroslav. *Strašidlo Doudlo: jihočeské pohádky.* Vyd. v Portálu 1. Ilustrace Edita Plicková. Praha: Portál, 2012. 107s. ISBN 978-80-262-0082-6.
- LEBEDA, Jan. *Pohádky skřítků Medovnička a Barvínka.* Vyd. 1. Ilustrace Zdeňka Študlarová. Praha: Brána, 2012. 142s. ISBN 978-80-7243-570-8.
- MELICHAROVÁ, Alena. *Sněhulácké pohádky.* 1. vyd. Ilustrace Karel Kupka. Teplice: František Beníšek, 2010. 63s. ISBN 978-80-87089-25-5-8.
- MUNKOVÁ, Alena a Jiří MUNK. *Štaflík a Špagetka.* 3. vyd. Ilustrace Zdeněk Smetana. Praha: Albatros, 2000. Ahoj děti - Dobrou noc. 62s. ISBN 80-00-01762-8.
- OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol.* Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. Kurikulum předškolní výchovy. 493s. ISBN 978-80-7367-703-9.
- PETIŠKA, Eduard. *Pohádkový dědeček.* 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. Zlatý klíček. 132s.
- POLÁK, Josef. *Přehledné dějiny české literatury pro děti a mládež a četby mládeže: (od počátků obrození a předchůdců do vzniku socialistické literatury) vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijních oborů č. 73-21.8.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). 201s.
- POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Lumpíček a Rošťanda.* Vyd. 1. Ilustrace Markéta Vydrová. Praha: Grada, 2011. Čtení pro prvňáčky. 72s. ISBN 978-80-247-3700-3.
- STRNADOVÁ, Karla. *Literární výchova v mateřské škole: dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy.* Praha: Naše vojsko, 1989. 163s.
- SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 167s. ISBN 978-80-262-0020-8.
- SVOBODOVÁ, Eva, Alena VÁCHOVÁ a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Do školky za zvířátky: metodika práce s příběhy v MŠ.* Vyd. 1. Ilustrace Patricie Koubská. Praha: Portál, 2012. 167s. ISBN 978-80-262-0185-4.
- TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury.* Čes. Budějovice, 1992. 97s.
- URBANOVÁ, Inka. *Pohádky o Pořádníčkovi.* Ilustrace Petr Urban. Smržovka: Pivrcova jedenáctka, 2011. ISBN 978-80-904754-3-4.

ZOLLER MORF, Eva. *Učíme děti ptát se a přemýšlet: metody a aktivity k rozvoji myšlení i kultivaci osobnosti dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012.94s.ISBN 978-80-262-0096-3.

PŘÍLOHY

Knihy, které byly v projektu předčítány.

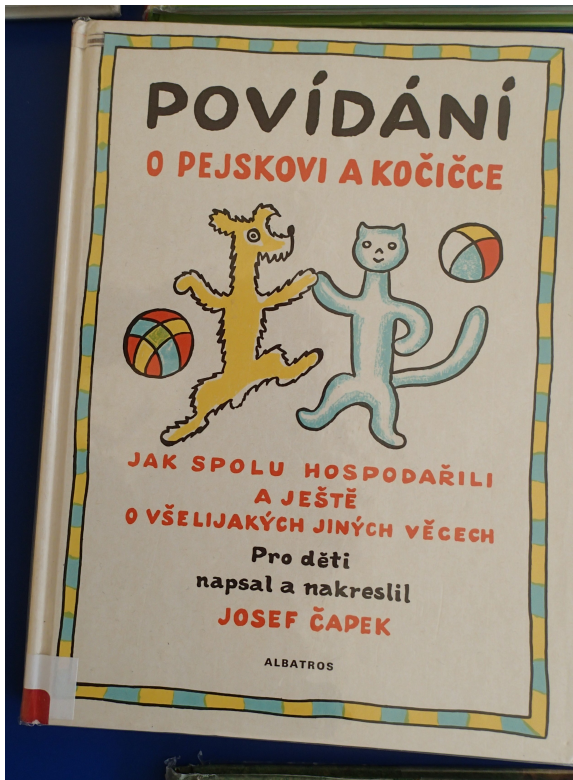

Děti si v průběhu realizace projektu knihy zapůjčovaly a prohlížely.

Knihy se nacházely v rukou dětí velmi často.

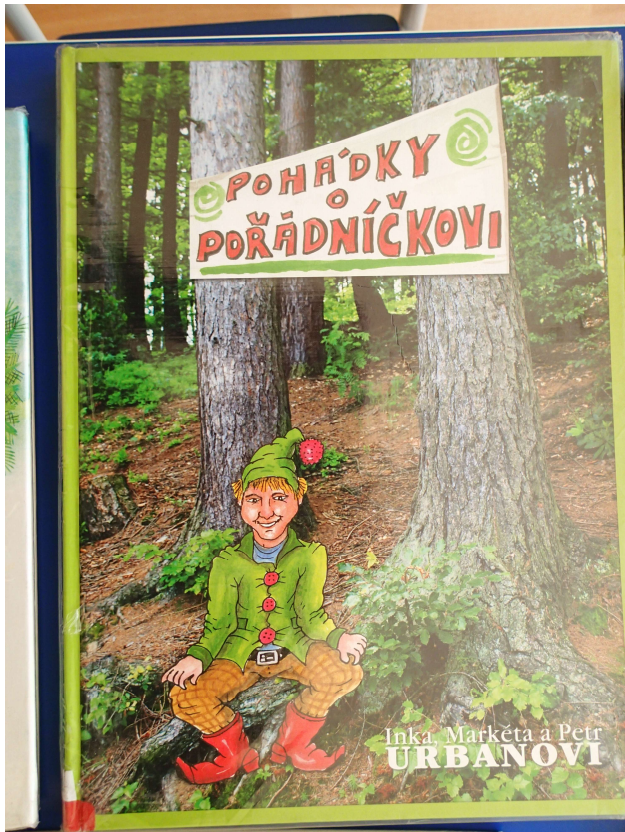
Vítězná kniha.

Tato kniha se umístila na druhé pozici.

Třetí oceněná kniha.

